

We Lwowie, dnia 5. września 1905.

Aleg. 373

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z czynności, odnoszących się do podniesienia hodowli bydła w r. 1904.

Wysoki Sejmie!

Sprawą hodowli bydła zajmował się Wysoki Sejm w czasie ostatniej sesji na posiedzeniach z dnia 21. października i 11. listopada. 1904 r.

Załatwiając mianowicie sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności odnoszących się do podniesienia hodowli bydła w r. 1903, powziął Wysoki Sejm 21. października 1904 r. na podstawie sprawozdania Komisji gospodarstwa krajowego i na jej wnioski następujące uchwały:

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności, odnoszących się do podniesienia hodowli bydła.

2. Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu kredyt na rok 1905 do wysokości 19.500 koron na pokrycie kosztów Komisji licencyonujących w myśl §. 4. ustawy z dnia 20. lipca 1892 roku.

3. Sejm wzywa c. k. Rząd:

a) do przyznania stałej, w pierwszej połowie roku płatnej subwencji na częściowe pokrycie kosztów Komisji licencyonujących w wysokości połowy kwoty w budżecie krajowym na pokrycie tych kosztów preliminarzowej;

b) do przyznania stałej, w pierwszej połowie roku płatnej subwencji na częściowe pokrycie kosztów komisyjnych przy szczepieniu tuberkuliną w wysokości co najmniej 2000 koron rocznie;

c) do podwyższenia subwencji na częściowe pokrycie kosztów utrzymania weterynarzy przy Komitetach c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego i c. k. krakowskiego Towarzystwa rolniczego.

4. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu:

a) przeprowadzić rokowania z c. k. Rządem celem uzyskania wyższej subwencji państwowej na częściowe pokrycie kosztów utrzymania weterynarzy przy Komitetach obu krajowych Towarzystw rolniczych, ewentualnie także celem uzyskania wyższej ponad 2000 koron subwencji państwowej na częściowe pokrycie kosztów komisyjnych przy szczepieniu tuberkuliną i upoważnia Wydział krajowy do podwyższenia w preliminarzu na rok

1906 wydatku krajowego na powyższe cele pod warunkiem, że c. k. Rząd subwencje na powyższe cele podwyższy;

b) Sejm poleca Wydziałowi krajowemu ułożyć i rozesłać Komisjom licencyonującym instrukcję, zawierającą szczegóły zadań tych Komisji, wypływających z ustawy z 20. lipca 1892 (Dz. u. kraj. Nr. 51) i noweli do tejże ustawy z 16. lutego 1902 (Dz. ustaw kraj. Nr. 26), a zarazem ściśle określony sposób postępowania Komisji licencyonujących w stosunku do innych czynników, powołanych do współdziałania w wykonaniu powyższych ustaw.

5. Sejm wstawia do rubryki X. preliminarza budżetu na rok 1905 następujące wydatki:

a) poz. 320 i 321 na utrzymanie dwóch instruktorów hodowli bydła, mianowicie jednego przy Komitecie c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego, drugiego przy Komitecie c. k. krakowskiego Towarzystwa rolniczego 8000 K.

b) poz. 322 na częściowe pokrycie kosztów utrzymania weterynarzy przy Komitecie c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego i c. k. Towarzystwa rolniczego po 1.200 K. razem 2.400 K.

c) poz. 323 na koszta komisyjne przy szczepieniu tuberkuliną 2000 K.

d) poz. 324 Towarzystwu hodowców czerwonego bydła jednorazowo 4000 K.

Przy rozprawach zaś nad rubryką X. wydatków budżetu krajowego na rok 1905 uchwalił Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 11. listopada 1904 na wniosek Komisji budżetowej następujące rezolucje:

„1. Sejm wzywa ponownie c. k. Rząd, aby pensje weterynarzy zatrudnionych przy Towarzystwach gospodarskiem we Lwowie i rolniczem w Krakowie w równej mierze, jak to uczyni kraj, podwyższył.

2. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu w celu otrzymania zasiłku rządowego na podwyższenie kwoty przeznaczonej na utrzymanie, koszta podróży i diety weterynarza przy c. k. galicyjskiem Towarzystwie gospodarskiem przeprowadzić rokowania z c. k. Rządem i poleca Wydziałowi krajowemu wstawić wyższy wydatek krajowy na cele powyższe w preliminarzu budżetu na rok 1906 pod warunkiem, że c. k. Rząd zasiłki zaległe wypłaci, a na przyszłość zasiłek na cele powyżej określone podwyższy“.

Sprawozdanie z wykonania powyższych uchwał Wysokiego Sejmu, tudzież z czynności swych, odnoszących się do podniesienia chowu bydła przedstawia Wydział krajowy poniżej, w dwóch rozdziałach:

I. Podniesienie hodowli bydła zapomocą subwencji kraju i państwa.

II. Wykonanie ustawy hodowlanej.

I. Podniesienie hodowli bydła zapomocą subwencji kraju i państwa.

Zwyczajne subwencje kraju i państwa na ogólne cele podniesienia hodowli bydła wzrosły w r. 1904 do kwoty 150.000 koron, płaconej po połowie przez kraj i państwo. C. k. galicyjskie Towarzystwo gospodarskie otrzymało z tej kwoty 100.000 koron, a c. k. krakowskie Towarzystwo rolnicze 50.000 koron. Nadto wypłacił c. k. Rząd Towarzystwu gospodarskiemu w r. 1904 nadzwyczajny zasiłek na powyższe cele w kwocie 3000 K.

Zapomocą powyższych subwencji prowadziły oba krajowe Towarzystwa rolnicze w dalszym ciągu w granicach dotychczasowego programu akcyę, zmierzającą do podniesienia chowu bydła zapomocą utrzymywania obór zarodowych pełnej i pół krwi i stacyj buhajów, tudzież zapomocą obór gminnych, premiowań i t. p. ze znacznym skutkiem stosowanych dotąd środków. Z działalności powyższej zdały Towarzystwa szczegółowo sprawę w ogłoszonych drukiem sprawozdaniach ze swych czynności za r. 1904. Wyjmujemy z nich poniżej najważniejsze cyfry i daty, uwydatniające rezultaty działalności Towarzystw w porównaniu z analogicznymi wynikami roku 1903. Sprawozdania rachunkowe zaś Towarzystw z użycia powyższych subwencji umieszczamy jako Alegat 1. i 2. niniejszego sprawozdania.

Aleg. 1. 2.

Liczba obór zarodowych pełnej krwi zwiększyła się o dwie, mianowicie przybyły 3 obory w okręgu Towarzystwa rolniczego, ubyła jedna w okręgu Towarzystwa gospodarskiego. Obór zarodowych pełnej krwi było w r. 1904 52, z tego 35 w okręgu Towarzystwa rolniczego, a 17 w okręgu Towarzystwa gospodarskiego. Podniosła się też liczba sztuk rozplodowych w tych oborach z 1.106 w r. 1903 na 1.218, w tem w okręgu Towarzystwa rolniczego wzrosła liczba wszystkich sztuk rozplodowych z 773 na 878, a liczba sztuk własnych komitetu tego Towarzystwa z 128 w r. 1903 do 156, w okręgu zaś Towarzystwa gospodarskiego wzrosła liczba sztuk rozplodowych z 333 w roku 1903 do 340.

Liczba obór zarodowych pół krwi zmniejszyła się w porównaniu z r. 1903 o jedną, z 64 spadła na 63. Ubytek wykazuje okręg Towarzystwa gospodarskiego, w którym w r. 1893 było 37, a w r. 1904 było 36 takich obór, przyczem wyłączamy obory zarodowe gminne, policzone w sprawozdaniu zeszłorocznem w tej kategorii obór. Liczba obór pół krwi w okręgu Towarzystwa rolniczego pozostała niezmienną. Uwzględniając powyższe wyłączenie obór zarodowych gminnych, stwierdzić należy wzrost liczby krów w oborach pół krwi w okręgu Towarzystwa gospodarskiego z 844 na 946, natomiast zmniejszenie się liczby buhajów z 37 na 32.

Obór zarodowych gminnych przybyło w okręgu Towarzystwa gospodarskiego cztery, liczba ich wzrosła z 18 w r. 1903 na 22 w r. 1904. W tem jedna obora pełnej krwi w Kamiennej policzona już w kategorii obór pełnej krwi i 21 obór pół krwi Simmenthal. W oddziale pokuckim i sanockim było po cztery obory gminne, w oddziale jarosławsko-łańcuckim trzy obory, w stryjskim i tłumackim po dwie, w kałuskim, nadwórniańskim, podolskim, rohatyńskim, stanisławowskim, tarnopolskim i brodzko-złoczowskim po jednej. Obory gminne liczyły z końcem r. 1904 buhajów 20, a krów 236, o pięć buhajów więc więcej, a o 7 krów mniej niż w r. 1903.

Liczba hodowlanych związków włościańskich, pozostających pod opieką Komitetu Towarzystwa rolniczego nie uległa zmianie. Związki takie są w Jodłowniku (pow. Limanowa) tudzież w Czańcu i Wilamowicach (pow. Białą).

Liczba stacyj buhajów zmniejszyła się, z 646 w r. 1903 spadła do 600. Mianowicie przybyło 8 stacyj w okręgu Towarzystwa gospodarskiego, a ubyło 54 stacyj w okręgu Towarzystwa rolniczego. Stacyj buhajów w okręgu Towarzystwa gospodarskiego było w r. 1904 353, a w okręgu Towarzystwa rolniczego 247. Tak znaczny ubytek stacyj buhajów tłumaczy Komitet Towarzystwa rolniczego podniesieniem ceny bydła o 30—40%, wskutek tego za te same fundusze można było w r. 1904 nabyć mniejszą liczbę buhajów niż w r. 1903. Pod względem rasy buhajów, umieszczonych na stacyach, zaznaczyć należy w okręgu Towarzystwa rolniczego przybytek 14 stacyj buhajów ras nizinnych, natomiast znaczny ubytek stacyj buhajów rasy Simmenthal i czerwonej polskiej. Komitet Towarzystwa rolniczego wyjaśnia to ogólną dążnością do powiększenia produkcji mleka. Rasy nizinne uważają mianowicie za rasy najwyżej stojące pod względem ilościowej wydajności mleka. W okręgu Towarzystwa gospodarskiego nie zaszła ważniejsza zmiana pod względem rasy buhajów stacyjnych, jakkolwiek i w tym okręgu zaznacza się w ostatnim czasie wspomniana powyżej dążność do powiększenia produkcji mleka, którą też Komitet tego Towarzystwa w coraz to wyższym stopniu uwzględnia. Komitet Towarzystwa gospodarskiego kieruje się w tej sprawie uchwałą specjalnej ankiety z listopada 1904 r., która 23 głosami przeciw 2 orzekła, że nie zachodzi potrzeba wprowadzania jakiejkolwiek nowej rasy, jako rasy specjalnie mlecznej, gdyż można prowadzić hodowlę w kierunku mleczności na podstawie ras dotychczas w kraju naszym hodowanych, a w szczególności można chów bydła w kierunku mleczności oprzeć także i na rasie simmenthalskiej, w okręgu tego Towarzystwa przeważającej, a to przy należytej selekcji indywiduów i odpowiedniemu żywnieniu.

Wystawy przeglądowe bydła włościańskiego wraz z premiowaniem w r. 1904 przedstawiają się w porównaniu z r. 1903 następująco:

	wystaw:	przyprowa- dzono sztuk	nagrodzono sztuk	wypłacono kron
w r. 1903 w okręgu Towarzystwa gospodarskiego . . .	7	1.225	183	3.775
w r. 1904 " " " " . . .	6	667	133	2.300
w r. 1903 " " rolniczego . . .	34	4.883	1.219	13.935
w r. 1904 " " " " . . .	35	2.764	990	9.742
w r. 1903 w okręgach obu Towarzystw . . .	41	6.108	1.402	17.690
w r. 1904 " " " " . . .	41	3.431	1.122	10.042

Tak więc pod względem liczby bydła jak i liczby nagród i kwot na nie użytych, pozostaje rok 1904 w tyle po za rokiem poprzednim. Komitet Tow. gospodar. urządza mniej wystaw, ażeby móżdż za sztuki wybitne dobre większe dawać premie. Przyznawane bowiem dawniej każdej prawie sztuce i dlatego zbyt niskie premie nie mogły być na prawdę zachętą do prowadzenia wzorowej hodowli. W okręgu tego Towarzystwa odbyły się dwie takie wystawy w powiecie lwowskim, a po jednej w powiatach Łańcut, Kosów, Przemyślany i Kamionka. W okręgu Tow. rolniczego natomiast odbyły się wystawy we wszystkich okręgach z wyjątkiem powiatów: Kraków, Chrzanów, Mielec, Tarnobrzeg i Nowy Targ, w których z powodu braku paszy odłożono je do bieżącego roku. Podana powyżej kwota i użyta na premie w tym okręgu obejmuje subwencje Komitetu jak i okręgowych Tow. rolniczych. Rady powiatowe przyznały na ten cel zasiłek w kwocie 1.262 K. Komitet Towarzystwa gospodarskiego przyznał jedną premię w wysokości .00 K. włościaninowi z Bukaczowiec za wzorowy budynek stajenny. Ogółem wyniki wystaw, urządzonych w roku 1904 były pomyślne. Wykazały one postęp w hodowli, w szczególności zaś znaczne wyrównanie typu hodowlanego w danych okolicach przyjętego. Odsłoniły też ujemną stronę hodowli włościańskiego bydła, mianowicie zaniechanie intensywne karmienia cieląt. Dlatego też przychówek po krowach kupionych jest z reguły znacznie od nich gorszym. Wyjątek w tym względzie stanowiły gminy Gać, Markowa i Ostrów, które wystawiły w Łańcutcie przychówek należycie utrzymany.

Targ na bydła rozplodowe w Krakowie odbył się w kwietniu 1904. O rezultatach tego targu wspomnieliśmy w zeszłorocznym sprawozdaniu. Komitet Tow. gospodarskiego odłożył urządzenie takiej wystawy targowej we Lwowie z powodu zeszłorocznej posuchy do roku 1906.

Komitet Tow. gospodarskiego prowadził w dalszym ciągu przygotowania do selekcji materiału rozplodowego w kierunku mleczności. W dziesięciu oborach zarodowych wprowadzono kontrolę mleczności, równocześnie zaś wykształca się dalsze siły fachowe w powyższym kierunku tak, by w przeciągu niedługiego czasu można było prowadzić taką kontrolę we wszystkich oborach Towarzystwa. Na mleczność sztuk rozplodowych zwraca też Komitet uwagę przy zakupie sztuk rozplodowych za granicą jak i przy składaniu obór i ich uzupełnianiu.

Komitet Towarzystwa rolniczego wprowadził pewną nowość w akcji mającej na celu intensywne poparcie hodowli ras nizinnych. Celem szybkiego rozpowszechnienia bydła tej rasy odstąpił Komitet od dotychczasowego sposobu zakładania obór zarodowych, natomiast postanowił zakupić większą liczbę sztuk za granicą i rozsprzedać je następnie w drodze aukcji między hodowców. Subwencja służyłaby do zmniejszenia ceny kupna dla nabywców, którzy w tej drodze uzyskaliby możność nabycia wyborowego materiału rozplodowego ras nizinnych. Plan powyższy na małą tylko skalę wykonał Komitet w r. 1904, a to z powodu obawy o brak paszy w kraju. Zakupił tylko 7 sztuk bydła fryzyjskiego. W znacznie szerszej mierze przeprowadził Komitet ten plan w roku bieżącym.

W obsadzie gospodarstw i zakresie czynności instruktorów hodowli i weterynarzy przy Komitetach Towarzystw rolniczych nie zaszła żadna zmiana.

Towarzystwo hodowców bydła czerwonego polskiego nie ogłosiło dotąd sprawozdania za r. 1904. Ogłoszone drukiem sprawozdanie za r. 1903 stwierdza postęp hodowli tego bydła, a mianowicie zwiększenie żywej wagi u krów, tudzież nieco większą przeciętną mleczność w oborach zarodowych tej rasy. Natomiast wskutek długotrwałych deszczów i wylewów i spowodowanego nimi braku paszy zmniejszyła się liczba sztuk zarodowych.

Szczególą opiekę roztoczyło Towarzystwo nad hodowanymi związkami włościańskimi w Wilamowicach, Czańcu i Jodłowniku, które rozwijają się pomyślnie, tudzież nad odrodzeniem hodowli bydła w powiecie nowotarskim, w którym bydło tej rasy zakupione z funduszków kraju i państwa w ilości stu kilkudziesięciu sztuk rozmnożyło się w przeciągu 8 lat w przeszło 1.000 sztuk.

Liczba obór zarodowych bydła tej rasy zwiększyła się o jedną, wynosiła więc 17 w r. 1903. C. k. Rząd wyasygnował Towarzystwu subwencję za r. 1904 w kwocie 4.000 K., przyznaną w tej samej wysokości i z funduszu krajowego.

Subwencję krajową na ogólne cele hodowli bydła dla obu Towarzystw rolniczych prelinuje Wydział krajowy na rok 1906 w wysokości dotychczasowej 75.000 K., jakkolwiek c. k. Ministerstwo rolnictwa reskryptami z 12. kwietnia 1905 l. 9.304 i 9.305 podniosło subwencję państwową na powyższe cele już na rok 1905 o 25.000 K. do kwoty 100.000 K., przyznając 66.500 K. Towarzystwu gospodarskiemu, a 33.500 K. Towarzystwu rolniczemu. C. k. Ministerstwo rolnictwa nie zapewniło wprawdzie dotąd subwencji w tej wysokości także na następne lata, Wydział krajowy nie wątpi wszakże, że Ministerstwo nie zejdzie już poniżej kwoty na r. 1905 Towarzystwom na ten cel przyznanej. Mimo to Wydział krajowy nie skorzystał z upoważnienia, zawartego w uchwale Wysokiego Sejmu z 2. listopada 1903 i nie przedkładał Wysokiemu Sejmowi wniosku o podwyższenie subwencji krajowej równoległe z podwyższeniem subwencji państwowych, a to z tych samych powodów, dla których sejmowa komisja budżetowa nie przychyliła się do petycji komitetu Towarzystwa gospodarskiego o podwyższenie tej subwencji w preliminarzu budżetu krajowego na r. 1905 (sprawozdanie komisji budżetowej o budżecie krajowym na r. 1905, Rubr. X. wydatków, poz. 319, str. 4): Wydział krajowy kierował się z jednej strony względami na stan finansów kraju, z drugiej strony względami na podwyższenie wydatków na inne cele z hodowlą bydła z najściślej-szym pozostające związku, jak podwyższenie wydatków na koszta Komisji licencyjonujących buhaje i na akcję przeciwgruźliczą, tudzież na przyznanie Towarzystwom osobnej subwencji na kontrolę mleczności.

Akcja tępienia gruźlicy u bydła.

Działalność Wydziału krajowego i obu Towarzystw rolniczych na polu walki z gruźlicą u bydła poruszała się w r. 1904 w ramach programu tej akcji z roku 1902, polegała więc przedewszystkiem na badaniu klinicznym i rozpoznawczem szczepieniu bydła w oborach zarodowych przez weterynarzy Wydziału krajowego i obu Komitetów. Nadto profesor Nowak, pełniący obowiązki weterynarza Komitetu Towarzystwa rolniczego, prowadził w dalszym ciągu doświadczenia z metodą ochronnego szczepienia wedle Behringa.

Poddano w tym czasie badaniu i rozpoznawczemu szczepieniu 3.301 sztuk, z których 14.08% okazało się choremi, 8.39% podejrzanymi, a 6.06% lekko podejrzanymi. Zmniejszył się tedy w porównaniu z wynikami akcji w ciągu lat 1899 — 1903 procent sztuk chorych na gruźlicę, natomiast podniósł się nieco procent sztuk o gruźlicę podejrzanym. Szczegółowy opis przebiegu badań i wyników rozpoznawczego szczepienia tuberkuliną obór zarodowych w Galicyi w roku 1904, opracowany przez krajowego nauczyciela weterynaryj, p. Sochaniewicza na podstawie sprawozdań własnych i sprawozdań weterynaryj przy Komitetach, załączamy jako Alegat 3. niniejszego sprawozdania.

Na częściowe pokrycie kosztów komisyjnych krajowego nauczyciela połączonych ze szczepieniem tuberkuliną za r. 1904 wyasygnował c. k. Rząd subwencję ryczałtową w kwocie 1.000 K. W tej samej wysokości subwencję wyasygnował Wydział krajowy

z funduszu krajowego Komitetowi Tow. gospodarskiego na częściowe pokrycie analogicznych kosztów weterynarza powyższego Komitetu. Komitet Towarzystwa rolniczego pokrył kosztami komisyjne swego weterynarza wyłącznie z własnych funduszków.

W bieżącym r. 1905 zmieniła się dotychczasowa podstawa finansowego współdziałania kraju i państwa w tej akcji. Walkę z gruźlicą u bydła zapomocą rozpoznawczego szczepienia wedle metody Banga prowadzi się, jak wiadomo, w Galicyi systematycznie kosztem funduszków publicznych od kwietnia 1899 r. Do końca r. 1901 uskutecznił szczepienia krajowy nauczyciel weterynaryi. Uchwałą z 2. lipca 1901 r. przyznał Wysoki Sejm Komitetom obu Towarzystw rolniczych zasiłki po 1200 K, razem 2400 K rocznie na częściowe pokrycie kosztów utrzymania weterynarzy przy Komitetach, przeznaczonych do rozpoznawczego szczepienia obór pod opieką Towarzystw pozostających. Reskryptem zaś z 21. sierpnia 1901 l. 9656 oświadczyło c. k. Ministerstwo rolnictwa gotowość pokrycia drugiej połowy tych kosztów. Mając tedy zapewnione fundusze na utrzymanie weterynarzy, powołały Komitety na te posady wyszkolone w kierunku rozpoznawczego szczepienia siły, które też od początku r. 1902 współdziałały w tej akcji z krajowym nauczycielem weterynaryi.

Współdziałanie finansowe kraju i państwa przedstawiało się odtąd w ten sposób, że państwo: 1) uiszczало na poczet pensyi krajowego nauczyciela weterynaryi, zajętego od r. 1899 coraz wyłącznie akcją przeciwgruźliczą, stałą subwencję w kwocie 2000 K rocznie, 2) dalej niszczało pewną kwotę ryczałtową na częściowe pokrycie kosztów komisyjnych tego weterynarza ze szczepienia wynikających, a 3) wreszcie płaciło 2.400 K rocznie tytułem połowy kosztów utrzymania weterynarzy przy Komitetach. Kraj zaś utrzymywał krajowego nauczyciela weterynaryi 1) płacąc większą część jego płacy (w r. 1899: 2088 K, w r. 1904: 3400 K) i 2) niepokrytą przez państwo, resztę jego kosztów komisyjnych, tudzież 3) 2400 K rocznie tytułem drugiej połowy kosztów utrzymania weterynarzy przy Komitetach, wreszcie 4) pokrywał kraj część kosztów komisyjnych weterynarza Komitetu Tow. gospodarskiego (2200 K) w latach 1902—1904. Mniejszą część powyższych kosztów (1807 K 18 gr.) pokrył Komitet tego Towarzystwa z własnych funduszków. Komitet zaś Tow. rolniczego pokrywał dotąd wszystkie wogóle kosztami komisyjne swego weterynarza z funduszków własnych.

Powyższy stan rzeczy, a mianowicie faktyczny rozkład kosztów komisyjnych rozpoznawczego szczepienia pozostawał w sprzeczności z zasadą, przyjętą za podstawę finansową całej tej akcji w programie z r. 1902. Program ten, który na zaproszenie Wydziału krajowego wypracowała fachowa ankietka, a który Rząd przyjął do wiadomości reskryptem Ministerstwa rolnictwa z 23. lipca 1903 l. 9516, ustanawia w §. 2. pod zarządzeniem Wydziału krajowego wspólny fundusz, z subwencji kraju i państwa złożony, a przeznaczony na pokrywanie wszystkich w §. 2. i w §. 16. tego programu wymienionych wydatków, w szczególności zaś na pokrywanie kosztów podróży i dyet wszystkich tuberkuliną szczepiących weterynarzy.

W sprzeczności z powyższem postanowieniem c. k. Rząd nie tylko nie przyczyniał się wcale do pokrycia kosztów komisyjnych weterynarzy przy Komitetach, ale nie przyjmował też na siebie stałego zobowiązania do pokrywania połowy analogicznych kosztów weterynarza Wydziału krajowego, poprzestając na asygnowaniu od wypadku do wypadku ryczałtu na częściowe pokrycie tych ostatnich kosztów. Wobec tego wezwał Wysoki Sejm uchwałą z 21. października 1904 c. k. Rząd do przyznania przedewszystkiem stałej, w pierwszej połowie roku płatnej subwencji na częściowe pokrycie kosztów komisyjnych przy szczepieniu tuberkuliną w wysokości równej analogicznemu wydatkowi krajowemu, a więc w wysokości co najmniej 2000 K rocznie.

Wobec tego zaś, że ze względu na równoległe badania z metodą ochronnego szczepienia c. k. Rząd ociągał się z zapewnieniem subwencji na szczepienia rozpoznawcze w latach następnych po r. 1904, do którego to roku subwencję państwową na ten cel Rząd zapewnił, polecił zarazem Wysoki Sejm uchwałą z tego samego dnia Wydziałowi krajowemu przeprowadzenie rokowań z c. k. Rządem celem zapewnienia i podwyższenia subwencji państwowej na pokrycie kosztów komisyjnych i kosztów utrzymania weterynarzy przy Komitetach i npoważnił równocześnie Wydział krajowy do podwyższenia w preliminarzu na r. 1906 wydatku kraju na powyższe cele pod warunkiem, że c. k.

Rząd podwyższy analogiczną subwencję państwową. Wezwanie do podwyższenia subwencji państwowej na koszta komisyjne i koszta utrzymania weterynarzy przy Komitetach a w szczególności przy Komitecie Tow. gospodarskiego ponowił Wysoki Sejm na posiedzeniu z 11. listopada 1904 przy rozprawach budżetowych, uchwalając powtórnie rezolucje, uchwalone po raz pierwszy 2. listopada 1903. Wykonując powyższe polecenia Wysokiego Sejmu, zwrócił się Wydział krajowy raz jeszcze do c. k. Namiestnictwa do Lw. 117.454/04 z cstatecznie sformułowanymi wnioskami w sprawie dalszego współdziałania w tej akcji, a to w myśl uchwał Wysokiego Sejmu z r. 1903 i 1904 i licznych poprzednich pism Wydziału krajowego w ciągu r. 1903 i 1904 do Rządu w tej sprawie wystosowanych.

C. k. Rząd odpowiedział na wszystkie powyższe uchwały Wysokiego Sejmu i pisma Wydziału krajowego reskryptem c. k. Ministerstwa rolnictwa z 19. grudnia 1904, l. 13.198. W piśmie powyższem określa przedewszystkiem c. k. Ministerstwo rolnictwa stanowisko swoje wobec programu akcji na rozpoznawczem szczepieniu opartem z r. 1902. Ministerstwo prostuje mianowicie zapatrywanie Wydziału krajowego, jakoby ten program zatwierdziło było reskryptem z 23. lipca 1903, l. 9516, gdyż reskryptem powyższym przyjęło go tylko do wiadomości. Ministerstwo zastrzega się też przeciw wnioskowi z powyższego faktu przez Wydział krajowy wyprowadzonemu, mianowicie przeciwko temu, jakoby Rząd przez przyjęcie do wiadomości tego programu zobowiązywał się wspólnego ponoszenia wszystkich w §. 2. i 16. tego programu wymienionych wydatków. Wbrew temu teoretycznemu wszakże zastrzeżeniu staje c. k. Ministerstwo rolnictwa w dalszym ciągu powyższego reskryptu na zupełności na stanowisku programu akcji z r. 1902, oświadcza się mianowicie za oddaniem kierownictwa całej akcji Wydziałowi krajowemu i za utworzeniem pod zarządem Wydziału krajowego wspólnego funduszu na cele tej akcji, z subwencji kraju i państwa złożonego, przez powyższy właśnie program akcji przewidzianego; Ministerstwo idzie nawet w pewnej mierze dalej poza granice tym programem i propozycjami Wydziału krajowego zakreślone, mianowicie oświadcza się za przelaniem do tego wspólnego funduszu także subwencji na koszta utrzymania tj. na płace weterynarzy przy Komitetach, które Rząd płacił dotąd wprost Komitetom. Przypuszczając też, że Wydział krajowy zgodzi się na tę propozycję, przyznało Ministerstwo na r. 1905 i 1906 po 5000 K tytułem ryczałtowej subwencji tak na pensye weterynarzy przy Komitetach jak i na koszta komisyjne wszystkich szczepiących weterynarzy i wogóle na wszystkie programem akcji przewidziane wydatki. Niezależnie od tej subwencji będzie c. k. Rząd wypłacać, jak dotąd, 2000 K rocznie tytułem subwencji na częściowe pokrycie kosztów utrzymania krajowego nauczyciela weterynaryi.

Subwencya państwa na akcję tępienia gruźlicy u bydła na r. 1905 i 1906 przyznana jest z góry płatną. Asygnata jej na ręce Wydziału krajowego zależną jest od 1) przedłożenia preliminarza wspólnego funduszu i zamknięcia rachunków tego funduszu z poprzedniego roku, 2) od wykazania analogicznej subwencji ze strony kraju, i 3) od tego, czy metoda zwalczania gruźlicy u bydła wedle zasad programu akcji z roku 1902 będzie wogóle wskazaną. Pod tym też warunkiem, tj. o ile lepsza broń w walce z gruźlicą nie zostanie ustalona, można niewątpliwie i po roku 1906 liczyć na subwencję państwową na ten cel w tej samej co najmniej wysokości. W tem znaczeniu można obecnie mówić o pewnem ustaleniu tej akcji, która wobec niechętnego rozpoznawczemu szczepieniu stanowiska c. k. Rządu dość silnie było zakwestyonowaną.

Powyższa subwencya państwowa pozwoli także na pewne rozszerzenie całej akcji. Dotąd bowiem płacił Rząd na ten cel:

- a) 2.400 koron na płace weterynarza przy komitetach i
- b) pewien ryczałt na koszta komisyjne weterynarza Wydziału krajowego, wskutek tego wynosił udział skarbu państwa w wydatkach na tę akcję:

	koszta a)	koszta b)	razem
w r. 1899 . . .	—	700 K	700
w r. 1900 . . .	—	700 K	700
w r. 1901 . . .	—	900 K	900

	koszta a)	koszta b)	razem
w r. 1902 . . .	2.400	900 K	3.300
w r. 1903 . . .	2.400	900 K	3.400
w r. 1904 . . .	2.400	1.000 K	3.400

Na r. 1905 i 1906 przeznaczył więc Rząd o 1.600 kor. więcej, niż na r. 1904, a najto podwyższeniem subwencji wywołał podwyższenie wydatku krajowego na ten cel na r. 1906 o 600 kor. w myśl uchwały Wysokiego Sejmu. Jakkolwiek tedy Ministerstwo w reskrypcie powyższym oświadczyło się za przeprowadzeniem akcji w rozmiarach dotychczasowych, podwyższeniem wszakże subwencji umożliwiło faktyczne rozszerzenie tej akcji.

Przewidziany więc w programie akcji z r. 1902 wspólny fundusz został utworzony dopiero w roku 1905, z tą mianowicie chwilą, w której Rząd oświadczył gotowość asygnowania na ręce Wydziału krajowego subwencji na wszystkie programem tej akcji objęte wydatki. Zgodnie z propozycją rządową wcielił też Wydział krajowy do preliminarza tego funduszu i subwencye kraju i państwa na place weterynarzy przy Komitetach.

Układając preliminarz tego funduszu na rok 1905, zatrzymał Wydział krajowy place weterynarza przy Komitetach w wysokości dotychczasowej. Wydział krajowy nie widział bowiem potrzeby podwyższenia płac zatrudnionym obecnie przy Komitetach weterynarzom. Stan funduszu zaś nie pozwala na przyjęcie nowych sił obok dotychczasowych, na przyznanie więc na ten cel Komitetom większych zasiłków po myśli uchwał Wysokiego Sejmu. Zajęci bowiem obecnie szczepieniem trzech weterynarze (przy Wydziale krajowym i obu Komitetach) mogliby przeszczepić sami znacznie większą jeszcze ilość bydła. Wydział krajowy uważał więc za wskazane zarezerwowanie jak największej kwoty na ich koszta komisyjne. Gdyby zaś przyszło wyznaczyć pewną kwotę na wynagrodzenie nowych sił weterynarskich, to o tyle mniej możnaby wydać na koszta komisyjne trzech weterynarzy, dotychczas szczepieniem zajętych. Nietylko więc ci weterynarze nie zostaliby w należytej mierze użyci, ale nadto zabrakłoby już funduszu na koszta komisyjne nowo przyjętych weterynarzy. Wydział krajowy ograniczył się więc do podwyższenia weterynarzowi Komitetu Tow. gospodarskiego dziennych dyet z 6 K na 8 K.

Oceniając doniosłe znaczenie ochronnego szczepienia i potrzebę prowadzenia doświadczeń z metodą Behringa tego szczepienia w naszym także kraju, na naszym materiale hodowlanym, przeznaczył Wydział krajowy na wniosek Komitetu Tow. rolniczego kwotę 2.000 K na r. 1905 na koszta weterynarza tego Komitetu, połączone tak ze szczepieniem rozpoznawczem, jak przedewszystkiem ze szczepieniem ochronnem, które pełniący obowiązki weterynarza tego Komitetu profesor uniwersytetu jagiellońskiego, a zarazem dyrektor uniwersyteckiej pracowni weterynaryjnej, dr. Julian Nowak prowadzi od kilku lat, a od r. 1904 z całą systematycznością kosztem funduszu Towarzystwa rolniczego. Taką samą kwotę 2.000 Koron przeznaczył Wydział krajowy na wniosek Komitetu Tow. gospodarskiego na koszta komisyjne weterynarza tego Komitetu z rozpoznawczem szczepieniem połączone. Nadwyżka funduszu wpłynie do rubryki dochodów funduszu na r. 1906. Pewnej części nadwyżki użyje ewentualnie Wydział krajowy na doświadczenia z ochronnem szczepieniem wedle Behringa, które prowadziłaby c. k. Akademia weterynaryi we Lwowie ze współudziałem weterynarza Wydziału krajowego.

Do rubryki dochodów tego funduszu włączył Wydział krajowy prócz subwencji kraju i państwa na r. 1905 przyznanych, także pobraną w r. 1905 subwencyę państwową na częściowe pokrycie kosztów komisyjnych weterynarza Wydziału krajowego za r. 1904 tudzież zaoszczędzenia w poz. 300 i 301 wydatków budżetu krajowego na r. 1904.

Preliminarz więc wspólnego funduszu na zwalczanie gruźlicy u bydła przedstawia się jak następuje:

A. Dochody:

1. subwencya państwa		5.000— K	
2. „ „ kraju			
a) na pensye weterynarzy przy Komitetach	2.400		
b) na koszta komisyjne szczepienia tuber-			
kuliną	2.000	4.400— „	
		<hr/>	
Do przeniesienia		9.400— K	

	Z przeniesienia	9.400.—	K
3. Pobrana do dochodów budżetu krajowego na r. 1905 subwencja państwowa na częściowe pokrycie kosztów komisyjnych krajowego nauczyciela weterynaryi w r. 1904		1.000.—	n
4. Zaoszczędzenia w budżecie krajowym z r. 1904			
a) poz. 300 wydatków		1.200	
b) " 301 " "		871·39	2.071·39 n
razem			12.471·39 K

B. Wydatki:

1. Pensje weterynarzy przy Komitetach		4.800.—	K
2. Koszta komisyjne weterynarzy			
a) przy Wydziale krajowym		1·200	
b) przy Komitecie Tow. gosp.		2.000	
c) przy Komitecie Tow. roln.		2.000	5·200.— n
razem			10.000.— K

Pozostaje tedy nadwyżka 2.471·39 K.

Na rok 1906 preliniuje Wydział krajowy wydatek kraju na zwalczanie gruźlicy u bydła w kwocie o 600 K wyższej w porównaniu z r. 1904 mianowicie w kwocie 5.000 koron, równej analogicznej subwencji państwowej, a to w myśl upoważnienia zawartego w uchwale Wysokiego Sejmu 4 b) z 21. października 1904 i w myśl polecenia, zawartego w uchwale drugiej Wysokiego Sejmu z 11. listopada 1904. W powyższej kwocie 5.000 K mieści się już udział kraju w kosztach utrzymania weterynarzy przy Komitetach, jak i w kosztach komisyjnych wszystkich szczepiących tuberkulią weterynarzy. W miejsce więc dotychczasowych pozycji wydatków budżetu krajowego na utrzymanie weterynarzy przy Komitetach (2.400) i na koszta komisyjne przy szczepieniu tuberkulią (2.000) wstawia Wydział krajowy do rubryki wydatków budżetu krajowego na r. 1906 kwotę 10.000 K na zwalczanie gruźlicy u bydła, a równocześnie wstawia do rubryki dochodów tego budżetu subwencję państwową na ten cel w kwocie 5000 K.

II. Wykonanie ustawy hodowlanej.

Ustawa hodowlana zdąża do podniesienia chowu bydła zapomocą wykluczenia od chowu rozplodników złych i zapomocą przymusu używania do rozplodu cudzego bydła rozplodników dobrych. Ustawa powołała więc do życia Komisye, udzielające licencye do stanowienia cudzego bydła i nałożyła grzywny na stanowiących krowy buhajami nielicencyonowanymi, z drugiej zaś strony nałożyła na gminy obowiązek zapewnienia tj. zakupu lub najęcia dostatecznej liczby licencyonowanych buhajów. Wykonanie ustawy hodowlanej rozpada się więc na dwa główne działy: na ochronę hodowli przed rozplodnikami złymi i na dostarczanie właścicielom krów i jałówek, nie posiadającym własnych buhajów, rozplodników dobrych.

Ochrona hodowli przed rozplodnikami złymi pozostawia zawsze jeszcze bardzo wiele do życzenia. Ze wszystkich stron kraju napływają ustawicznie skargi na zupełną niemal bezkarność stanowienia krów buhajami nielicencyonowanymi. Powyższy stan rzeczy skłonił też niektóre Komisye licencyonujące do wystąpienia z tak radykalnymi wnioskami, jak z wnioskiem o przymusowe kastrowanie każdego przez Komisję nielicencyonowanego buhaja i z wnioskiem o nałożenie na właścicieli krów obowiązku składania kart stanowienia buhajem licencyonowanym w Urzędzie gminnym.

Na brak należytej ochrony przed konkurencją ze strony nielicencyonowanych buhajów składa się wiele znanych przyczyn, które niejednokrotnie omawialiśmy w sprawozdaniach temu przedmiotowi poświęconych. Najglówniejszym jednak powodem bezowocności walki dotychczasowej z tą konkurencją jest niewątpliwie zaniedbanie równoległej akcji, zdążającej do zapewnienia właścicielom krów i jałówek dostatecznej liczby buhajów licencyonowanych. Liczba tych buhajów jest zawsze jeszcze zbyt małą, a, co gorsza, powyższa i tak niedostateczna liczba tych buhajów nie daje żadnej rękojmi i zaspokojenia potrzeb krajowej hodowli. Są to bowiem w bardzo przeważnej liczbie buhaje prywatne, przez gminy ani kupione ani do użytku właścicieli krów i jałówek w gminie nie najęte, w każdej więc chwili mogą być sprzedane, stanowiąc nimi zależnem jest wyłącznie od woli ich właścicieli. Jaskrawym tego przykładem są tegoroczne sprawozdania niektórych Komisyj, które podnoszą, że z buhajów w r. z. zalicyonowanych nie zastały już w b. r. ani jednego; Wydział powiatowy zaś nowotarski zawiadomił, że już w ciągu lata 1904 r. sprzedano trzy czwarte buhajów na wiosnę tego roku dopiero licencyonowanych. W tych warunkach musi z natury rzeczy krzewić się bujaie konkurencya ze strony buhajów nielicencyonowanych. Jak długo też liczba buhajów licencyonowanych będzie niedostateczną i jak długo buhaje te nie zostaną przez gminy kupione lub najęte, tak długo same przepisy karne w ustawie zawarte, choćby najenergiczniej wykonywane, nie zdołają ochronić skutecznie krajowej hodowli przed używaniem rozplodników szkodliwych. Dwa są bowiem powody, dla których właściciel krowy prowadzi ją do buhaja nielicencyonowanego. Buhaj taki jest zawsze na miejscu i jest zawsze tańszy od licencyonowanego. Dopiero więc jeśli na miejscu będzie buhaj licencyonowany, a właściciele krów pociągnie się w myśl ustawy do opłacenia z góry kosztów jego utrzymania, usunie się przyczyny używania buhajów nielicencyonowanych.

Nie zapożyczając więc wcale wielu i to krzyczących zanieubań na tem polu i nie przecząc wcale potrzebie energiczniejszego wykonywania ustawowych przepisów karnych tak przez władze powołane do zawiadamiania o przekroczeniach ustawy, jak przez władze powołane do wymierzania kar, należy wszakże stwierdzić, że zupełna sanacya tych stosunków, skuteczna mianowicie ochrona hodowli przed szkodliwymi rozplodnikami zależy przedewszystkiem od równoczesnego rozwiązania drugiego zadania z zakresu wykonania ustawy hodowlanej, a więc od odpowiedniego powiększenia liczby rozplodników dobrych i od zapewnienia ich zapomocą kupna lub najmu do użytku właścicieli krów i jałówek w gminie.

Z pomoca subwencji kraju i państwa pracują oba krajowe Towarzystwa rolnicze od szeregu lat nad podniesieniem jakości bydła rozplodowego, w konsekwencji więc nad dostarczeniem hodowli krajowej jak największej liczby jak najlepszych rozplodników bydła. Wykonanie zaś oduosnych przepisów ustawy hodowlanej rozpada się na dwa działy: na licencyonowanie buhajów i na utrzymywanie licencyonowanych buhajów przez gminy.

Licencyonowanie buhajów odbyło się w r. 1904 w 153 okręgach. Liczba okręgów więc, w których licencyonowania nie przeprowadzono, zmalała do sześciu. Są to mianowicie okręgi nizański i ulanowski, grzymałowski i skałacki, tudzież okręgi birczański i lubaczowski. Nieczynnymi pozostały w całości powiaty nizański i skałacki, a w połowie powiaty dobromiński i cieszanowski. Pod względem obszaru, na którym licencyonowanie przeprowadzono, wykazuje rok ubiegły znaczny postęp, bo najmniejszą od wprowadzenia w życie ustawy hodowlanej liczbę nieczynnych okręgów, których było:

w r. 1895	— 48
w r. 1896	— 44
w r. 1897	— 36
w r. 1898	— 23
w r. 1899	— 22
w r. 1902	— 21
w r. 1903	— 16
w r. 1904	— 6

Zwiększyła się także bezwzględnie biorąc, ogólna liczba licencyonowanych buhajów, z 6.558 w r. 1903 wzrosła do 6.894 w r. 1904. Nadto zaś zalicencyonowano buhaje w okręgach dynowskim i wiśniowczyckim, nie przedłożono wszakże Wydziałowi krajowemu rejestrów. W każdym więc razie liczba licencyonowanych w r. 1904 buhajów jest jeszcze nieco większą od cyfry powyżej podanej.

Postęp wreszcie zaznaczyć należy pod względem jakości licencyonowanego materiału. Drobną zaledwie część Komisji skarży się w swych sprawozdaniach, że przyprowadzone przed nie w r. z. buhaje były na ogół gorsze w porównaniu z materiałem buhajów w poprzednich latach. Natomiast przeważna większość Komisji zgadza się na to, że materiał powyższy z roku na rok się polepsza, a w szczególności rok ubiegły nie stanowił w tym względzie wyjątku.

O wiele gorzej przedstawia się sprawa utrzymywania buhajów gminnych. Gminy mają ustawowy obowiązek zapewnienia zapomocą kupna lub najmu dostatecznej, przez Komisję licencyonującą oznaczonej liczby buhajów licencyonowanych. W tem znaczeniu mówimy o buhajach gminnych, w szerszem lub ciśniejszem znaczeniu. W szerszem znaczeniu jest buhajem gminnym każdy buhaj zalicencyonowany a przez gminę kupiony lub najęty. W ciśniejszem znaczeniu nazywamy buhajem gminnym buhaja licencyonowanego, własność gminy stanowiącego. W myśl obowiązującej ustawy, winna mieć odpowiednią liczbę buhajów gminnych każda gmina w kraju, o ile jej Wydział krajowy nie przyznał ulg w §. 21. ustawy przewidzianych. Pod tym też tylko warunkiem, t. j. o ile przepis powyższy zostanie w całości pełni i rozciągłości przeprowadzony, można mówić o osiągnięciu celu przez ustawę zamierzonego, t. j. o podniesieniu chowu bydła zapomocą odpowiednich rozplodników. Wówczas bowiem właściciele krów i jałówek będą mieli zapewnione dobre rozplodniki za cenę możliwie najniższą.

W krajach, w których chów bydła doszedł do najwyższego rozkwitu, zapewniono dobór odpowiednich rozplodników jużto zapomocą odwiecznych serwitutów, jużto i to w nowszych mianowicie czasach zapomocą specjalnych spółek hodowlanych, mających na celu utrzymywanie wspólnego buhaja. Galicyjska ustawa hodowlana oparła organizację powyższą w ostatniej linii również na samopomocy właścicieli krów i jałówek w każdej gminie, na których nałożyła kosztą utrzymywania buhajów, o ile z innych źródeł nie zostaną pokryte. Tę sieć lokalnych związków hodowlanych oparła wszakże ustawa o organizację gminną z całym gotowym aparatem wszystkich środków finansowych i administracyjnych gminy, powiatu i kraju. Gmina ma być w myśl ustawy tym organem, który w interesie i w zastępstwie, a także z prawem regresu do właścicieli krów i jałówek winien się zająć wszystkimi czynnościami, mającemi na celu zapewnienie tym właścicielom dobrych rozplodników bydła. Władzom powiatowym ustawa zaś otworzyła wdzięczne i rozległe pole do pracy w tej dziedzinie, dając im prawo, a zarazem nakładając na nie obowiązek czuwania nad tem, by gminy ściśle spełniały obowiązki, nałożone na nie tą ustawą. Władze powiatowe nie wyzyskały, wszakże tego pola pracy.

Liczba buhajów gminnych, a więc buhajów, które powinny być w każdej gminie, nie przekracza cyfry pięciuset kilkudziesięciu. Spotykamy je w znaczniejszej liczbie w kilku zaledwie powiatach, które dopiero w ostatnich latach rozwinęły działalność na tem polu. W całej ogromnej reszcie kraju możemy w ubiegłym roku stwierdzić co najwyżej dopiero pierwsze, przedwstępne na długą metę obliczone zarządzenia w sprawie przeprowadzenia przepisów o buhajach gminnych. Ostatnie dwa lata klęsk elementarnych, bezpośrednio po sobie następujące, usprawiedliwiają niewątpliwie pewną stagnację na tem polu, nie mogą wszakże usprawiedliwić zupełnej bezczynności, w tych zwłaszcza powiatach, których klęski te wcale nie dotknęły albo też w nieznacznej tylko mierze dosięgły. Głównym powodem niedostateczności rezultatów na tem polu jest podniesione przez nas w zeszłorocznem sprawozdaniu skąpiecie akcji hodowlanej czasu, pracy i uwagi. Zaprowadzenie buhajów gminnych w każdej gminie wymaga niewątpliwie znacznego nakładu pracy i ciągłej następnie uwagi ze strony władz powiatowych. Bez tego nakładu wszakże przeprowadzenie przepisów ustawy jest niemożliwem.

Wydział krajowy z wdzięcznością powitał też inicjatywę Komitetu c. k. Towarzystwa gospodarskiego, które zwróciło się do c. k. Namiestnictwa z prośbą o przypomnienie podległym c. k. Namiestnictwu władz powiatowym ich obowiązków na polu przeprowadzenia przepisów ustawy o buhajach gminnych.

Alegat 4. Okólnik c. k. Namiestnictwa w tej sprawie umieszczamy jako Alegat 4. niniejszego sprawozdania.

Wydział krajowy nie ustawał ze swej strony w przypominaniu tych obowiązków Wydziałom powiatowym i Komisjom licencyonującym. W szczególności występował Wydział krajowy bardzo stanowczo przeciw sumarycznemu z ich strony przesądzeniu możliwości wprowadzenia w życie tych przepisów. Niemożliwość tej przeczy bowiem doświadczenie zabrane w pewnej liczbie powiatów, które buhaje gminne u siebie wprowadziły. Fakt, że w pewnej liczbie gmin także buhaje się znajdują, że pewna liczba powiatów akcyę zaopatrzenia gmin w buhaje gminne podjęła i na większe lub mniejsze natrafiając przeszkody, z pomysłnym wszędzie skutkiem przeprowadziła, stanowi nader cenny przykład dla całego kraju, dowodzi bowiem, że gminy mogą spełnić obowiązek ustawą hodowlaną na nie nałożony, spełniają je też z wielką dla siebie korzyścią. Potrzebują jednak w tym celu pomocy i kierownictwa, a mianowicie pouczenia, zachęty, przypomnienia, kontroli, poparcia finansowego, a w końcu i przymusu ze strony powołanych do tego przez ustawę czynników.

Z zadowoleniem też stwierdza Wydział krajowy, że pod wpływem jego wskazań zwykłe do niedawna sumaryczne przesądzanie możliwości wykonania tych przepisów ustępować zaczyna z wolna szczegółowemu badaniu przez Wydziały powiatowe stosunków hodowlanych w każdej gminie z osobna i segregacyi gmin na dojrzałe i niedojrzałe do spełnienia tego obowiązku. W konsekwencji przychodzi do sformułowania pewnego programu działalności w tej dziedzinie. Wydziały powiatowe postanawiają bowiem zazwyczaj rozpocząć ściśle stosowanie przepisów o buhajach gminnych od gmin, wykazujących najdogodniejsze po ten u warunki. Wydział krajowy sprzyja też w zasadzie myśli stopniowego przeprowadzenia tych przepisów etapami wszędzie tam, gdzie warunki i siły miejscowe nie pozwalają na wprowadzenie ich w życie od razu w pełnej rozciągłości w całym powiecie. Wydział krajowy spieszy więc z przyznaniem ulg gminom na nie zasługującym w przekonaniu, że uwolnienie ich od obowiązku utrzymywania buhajów gminnych pozwoli organom powyższym na skupienie tem intensywniejszej energii i pilności w kierunku ścisłego przeprowadzenia woli ustawy we wszystkich innych gminach powiatu, które żadnych ulg nie potrzebują. W tej intencji uwolnił Wydział krajowy od obowiązku utrzymywania buhajów gminnych 18 gmin powiatu bocheńskiego i 31 gmin powiatu brzeskiego. Sprawa ulg dla gmin innych powiatów jest w toku.

Wydział krajowy występował też stanowczo przeciwko zrzucaniu przez Wydziały powiatowe całej odpowiedzialności za bezczynność na tem polu na władze rządowe, jako egzekutywą wyłącznie uposażoną. Wydział krajowy przedstawił Wydziałom powiatowym obowiązek starania się o to, by gminy i bez środków egzekucyjnych spełniły obowiązek swój utrzymywania buhajów gminnych. Tam zaś, gdzie środki egzekucyjne okażą się koniecznymi, jest obowiązkiem Wydziału powiatowego występować z inicjatywą wobec władz rządowych i z nimi współdziałać.

Pewien też postęp w sprawie buhajów gminnych można już obecnie zaznaczyć. Postęp ten polega mianowicie na tem, że podczas gdy do niedawna przeważna część Wydziałów powiatowych nie rozwijała żadnej działalności w sprawie buhajów gminnych, zaślanając się tem, że nic zrobić się nie da, obecnie na odwrót do wyjątków już należą powiaty, w których tę sprawę własnemu pozostawia się losowi.

Wydziały powiatowe zaczynają przystępować do urzeczywistnienia myśli zasadniczej ustawy hodowlanej, t. j. do przeprowadzenia organizacji hodowlanej, nakładającej obowiązek utrzymywania buhajów na gminy z prawem regresu do właścicieli krów i jałówek. Z wyjątkiem wszakże kilku powiatów możemy zaznaczyć same tylko początki tej akcji. Obok buhajów gminnych (t. j. najętych lub kupionych przez gminy) znajdują się w niektórych powiatach buhaje, stanowiące własność powiatu, t. j. z funduszu powiatowego zakupione i do użytku gminom oddane już to bez wynagrodzenia już to za zwrotem kosztów zakupu i utrzymania.

Poniżej zestawiamy wszystkie w r. 1904 w kraju przez gminy względnie powiaty zapewnione buhaje :

powiat	buhaje gminne			buhaje powiatowe	Razem buhaje za- pewnione
	własne	najęte	najęte na obszarach dworskich		
1. Buczacz	—	—	—	10	10
2. Czortków	2	—	—	—	2
3. Drohobycz	2	—	—	—	2
4. Gorlice	—	19	19	8	27
5. Gródek	6	11	11	—	17
6. Horodenka	2	11	8	—	13
7. Kałusz	2	—	—	—	2
8. Kamionka	—	95	—	—	95
9. Kolbuszowa	1	—	—	—	1
10. Nadwórna	—	—	—	10	10
11. Przemyśl	—	—	—	10	10
12. Rawa	2	—	—	—	2
13. Rohatyn	1	—	—	4	5
14. Rudki	1	—	—	—	1
15. Sambor	3	—	—	—	3
16. Śniatyn	8	12	12	—	20
17. Sokal	25	—	—	—	25
18. Stanisławów	1	24	—	—	25
19. Stryj	34	103	7	—	137
20. Tarnobrzeg	1	—	—	—	1
21. Tarnopol	5	—	—	—	5
22. Wieliczka	—	9	—	—	9
23. Zbaraż	10	12	12	—	22
24. Żółkiew	80	4	4	—	84
Razem	186	300	73	42	528

W r. 1904 było więc dla użytku właścicieli krów i jałówek w kraju zapewnionych 528 buhajów w 24 powiatach. Nadto zaś 600 buhajów stało na stacyach obu Towarzystw rolniczych. Z powiatów powyżej nie wymienionych podnieść należy usiłowania kilku powiatów, zdążające na innej drodze do zapewnienia licencyonowanych buhajów gminom. I tak powiat bobrecki odstąpił do dyspozycji Oddziału Towarzystwa gospodarskiego fundusz na cele hodowli bydła zebrany w kwocie 1.050 koron pod warunkiem, że Oddział dostarczy najbardziej potrzebującym gminom odpowiednie rozplodniki. Na r. 1905 uchwaliła Rada powiatowa w Bóbrce na ten cel 400 koron. Wydziały powiatowe w Brodach, w Limanowej i Mysłenicach zapomocą premii starały się utrzymać buhaje licencyonowane na miejscu. Natomiast Wydziały powiatowe w Bochni, Chrzanowie i Dąbrowie przysły do przekonania, że premie są zupełnie bezskuteczne. Wydział pow. w Gorlicach osiągnął rezultaty powyższe zapomocą funduszków od r. 1902 na kupno buhajów i subwencye uchwalanych. W r. 1904 wydał ten powiat 300 koron na zakupno, a 100 koron na subwencyonowanie buhajów licencyonowanych. W powiecie tym istnieje osobny stały fundusz hodowlany. Wydział pow. w Nadwórnej płaci po 120 koron subwencji rocznej na utrzymanie buhaja. Wydział pow. w Nowym Sączu przyznaje połowę ceny kupna buhaja gminnego z funduszu powiatowego, nie podał wszakże liczby tych buhajów podobnie, jak i Wydział pow. w Nowym Targu, który przyznaje na ten cel gminom bezprocentowe pożyczki. Wydział pow. w Nisku wstawił w r. 1904 do budżetu 8 gmin po 200 koron na zakupno buhajów. Wydział pow. w Przemyślanach wstawił wszystkim gminom bez wyjątku na ten cel po 300 koron do budżetu na r. 1905. Wydziały pow. Gródek, Horodenka, Kałusz, Rawa, Rohatyn, Sambor, Śniatyn, Tarnobrzeg i Turka wstawiły odpowie-

dnie kwoty na ten cel pewnej części gmin do budżetów na r. 1905. Wydziały powiatowe zaś w Drohobyczu, Stanisławowie i Żydaczowie przyznały 600, 700, względnie 900 koron na subwencje na ten cel dla gmin najuboższych.

Powyższe cyfry i daty wyczerpują działalność Wydziałów powiatowych w r. 1904, skierowaną ku przeprowadzeniu przepisów ustawy hodowlanej o buhajach gminnych. W drodze przymusowej dostawiono takie buhaje 31 gminom powiatu stryjskiego i po jednej gminie w powiatach tarnobrzeskim i żółkiewskim.

W bieżącym roku 1905 postąpiła naprzód sprawa utrzymywania buhajów gminnych. Z nielicznymi mianowicie wyjątkami wszystkie Wydziały powiatowe wydały okólniki do gmin, wzywające do zakupu lub wynajęcia wyznaczonej im przez Komisję licencyjonujące liczby licencyjonowanych buhajów z zagrożeniem, że w przeciwnym razie zastosowane zostaną wobec nich środki przymusowe, w §. 11. ustawy hodowlanej przewidziane, a w szczególności Wydział powiatowy wstawi odpowiednie kwoty do budżetów tych gmin na r. 1906. Z wydanych w tym kierunku w r. 1905 zarządzeń Wydziałów powiatowych wypada w szczególności podnieść następujące: Wydział powiatowy w Brodach zesłał gminom gotowe formularze do zawierania ugód o utrzymywanie buhajów z właścicielami buhajów licencyjonowanych. Wydział powiatowy w Brzeżanach, który w ubiegłym roku nosił się z planem założenia dwóch obór zarodowych w powiecie, postanowił w roku bieżącym przeznaczyć fundusz na cele hodowli zebrany w kwocie 5.095 koron na zakupno buhajów dla gmin. Wydział pow. w Buczaczu przeznaczył 500 K na zakupno buhajów, a 100 K na premie, nadto zaś uchwalił założyć powiatową obór zarodową w Jezierzanach. Wydział pow. w Dobromilu uchwalił utworzyć powiatowy fundusz pożyczkowy na zakupno buhajów i wstawić w tym celu do budżetu pierwszą ratę 200 K. Wydział pow. w Horodence zakupił już w tym roku 5 buhajów dla gmin i wydał zarządzenia w sprawie pokrycia kosztów utrzymania buhajów licencyjonowanych w gminach. Towarzystwo rolnicze okręgowe w Jaśle oświadczyło gotowość udzielania subwencji po 60 K gminom, które zaciągnęły z funduszu hodowlanego pożyczki na zakupno buhajów gminnych. Wydział pow. w Kołomyi zakupił w b. r. 7 buhajów dla gmin. Wydziały pow. w Pilźnie, Ropczycach, Tarnowie, Nisku i Kolbuszowie weszły w bliższe porozumienie celem obmyślenia sposobów skutecznego postępowania w tej sprawie. Wydział powiatowy w Przemyśle dokupił dalsze 3 buhaje. Dziewiętnaście gmin powiatu rawskiego złożyło Wydziałowi powiatowemu do depozytu pieniądze na cele hodowli bydła przeznaczone. Wydział powiatowy w Samborze postanowił udzielać bezprocentowych pożyczek gminom na buhaje gminne. Wydział pow. w Turce przyznał w zasadzie gminom pożyczki na ten cel $4\frac{1}{2}$ procentowe. Wydział powiatowy lwowski udzielił 12 bezprocentowych pożyczek po 200 do 300 koron właścicielom buhajów licencyjonowanych, zobowiązując ich do utrzymania buhajów dla celów gminy. W powiecie tym tylko 10 gmin zamieszkałych przez kolonistów niemieckich utrzymuje zwyczajowo wspólne buhaje gminne. Wydział powiatowy nie podaje wszakże liczby tych buhajów. Wreszcie w powiecie tarnobrzeskim 11 gmin zakupiło a 5 gmin najęło w br. licencyjonowane buhaje.

Stały krajowy fundusz hodowlany wykazuje zawsze jeszcze nie dość pomyślny bilans. W r. 1904 zaciągnęły, jak to w zeszłorocznym sprawozdaniu podaliśmy, cztery powiaty Kraków, Lwów, Przemyśl i Stryj pożyczki w łącznej kwocie 47.000 K, wskutek czego z końcem roku 1904 wraz z niezapłaconymi dotąd pożyczkami było 62.299 koron 54 gr. na pożyczkach, a 39.143 K pozostawało na lokacji w Banku krajowym. Powyższy stan rzeczy jest wprawdzie znacznie lepszy w porównaniu z poprzednimi laty, w których wcale prawie nie korzystano z tego funduszu, a nadto poprawił się jeszcze w pierwszej połowie b. r., zaw-ze jednak fruktyfikacja tego funduszu pozostawia wiele do życzenia. W ciągu pierwszej połowy roku 1905 zaciągnęły pożyczki Wydziały powiatowe w Brzesku 10.000 K, i w Mościskach 4.000 K, a gmina Radcza (powiatu stanisławowskiego) 320 K. Dotychczas udzielono więc w bieżącym roku pożyczek w kwocie 14.320 koron. Zwroty pożyczek wpływają regularnie tak, że pierwsze półrocze 1905 r. zamknięto z saldem w kwocie 34.213 K, pozostających na lokacji Banku krajowego. Na tem też miejscu podnieść należy, że wskutek głęsi posuchy i wywołanego nią braku paszy w r. z. powiaty krakowski i przemyski, które dość znaczne zaciągnęły pożyczki z tego funduszu (15.000 i 10.000 K), nie mogły ich należycie zużytkować. Powiat krakowski nie rozpoczął wcale

w r. z. akcji w kierunku masowego dostarczenia gminom buhajów, powiat przemyski przeprowadził ją na razie w bardzo ograniczonych tylko rozmiarach. Zapas odsetek stałego funduszu hodowlanego wyniósł na rok 1904 kwotę 1.912 K 24 gr. Podobnie, jak w poprzednich latach rozdzielił tę kwotę Wydział krajowy pomiędzy oba krajowe Towarzystwa rolnicze w stosunku 2:1. Na podniesienie chowu bydła w powiecie nowotarskim nie przeznaczył już Wydział krajowy w r. 1904 z tego źródła dotychczasowego zasiłku, uważa bowiem odnośną akcję za skończoną.

Koszta Komisji licencyonujących wzrastają z roku na rok w miarę rozszerzania się obszaru, na którym ustawa hodowlana bywa wykonywana i w miarę wyznaczania większej liczby miejsc licencyonowania. W r. 1904 wyniosły te koszta kwotę 20.537 K 78 gr., przekroczyły więc kwotę preliminowaną o 1.537 K 78 gr. W porównaniu zaś z r. 1903 wzrosły te koszta o kwotę 1.194 K 62 gr.

Na kwotę powyższą złożyły się:

Koszta podróży i dyety przewodniczących Komisji	9.472·18
Koszta podróży i dyety weterynarzy	8.135·13
Druki	2.345·27
Piętna	585·20

W porównaniu z r. 1903 wzrosły wydatki na koszta komisyjne przewodniczących Komisji, na druki i na piętna, zmniejszyły się wydatki na koszta komisyjne weterynarzy. Wzrost wydatków na druki o kwotę 1.292 K 3 gr. tłumaczy się wyczerpaniem zapasów druków z poprzednich lat i zarządzeniem wydrukowania nowych dwóch wzorów tych druków. Wzrost wydatków na piętna wynikał z potrzeby dostarczenia pewnej liczbie Komisji oprócz zwykłych piętn z cyfrą roku, także piętn z literą L, które wskutek dziesięcioletniego używania uległy zniszczeniu. Wzrost wydatków w tych dwóch pozycjach nie ma więc znamion stałości. Natomiast zmniejszenie się wydatków na koszta komisyjne weterynarzy tłumaczy się ustaleniem praktyki przyjętej przez Wydział krajowy w r. 1904 a polegającej na tem, że koszta weterynarzy, będących zarazem członkami Komisji z ramienia związków lokalnych nie pokrywa odtąd fundusz krajowy, ale fundusze powiatowe. Wobec tego więc, że wzrost wydatków na druki i piętna nie będzie tak szybkim, jak w r. 1904 a również koszta komisyjne weterynarzy wskutek powyższej praktyki pozostaną mniej więcej w granicach dotychczasowych, preliminuje Wydział krajowy na rok 1906 kredyt na koszta Komisji licencyonujących w kwocie 20.000 K, a więc w kwocie tylko o 1.000 K wyższej w porównaniu z r. 1904. a o 500 K wyższej w porównaniu z kwotą preliminowaną na rok 1905. Do rubryki dochodów zaś budżetu krajowego na rok 1906 wstawia Wydział krajowy tytułem subwencji państwowej na częściowe pokrycie tych kosztów kwotę 9.500 K, równą kwocie, którą c. k. Rząd uścił z tego tytułu za rok 1904, a więc o 1.500 K wyższą od kwoty, którą c. k. Rząd płacił co roku na ten cel w latach 1897 do 1903 włącznie.

Uchwałą z 21. października 1904 wezwał Wysoki Sejm c. k. Rząd, ażeby przyznał subwencję na częściowe pokrycie kosztów Komisji licencyonujących, mianowicie subwencję a) stałą, b) w pierwszej połowie roku płatną, c) w wysokości połowy kwoty preliminowanej na ten cel w budżecie krajowym.

C. k. Ministerstwo rolnictwa odpowiedziało na tę uchwałę reskryptem z 1. lutego br. l. 34.011/04. Ministerstwo odmówiło mianowicie powyższym żądaniom Wysokiego Sejmu a mianowicie żądaniu ad a) i c) z przyczyn zasadniczych, a żądaniu ad b) ze względów finansowych. Ministerstwo oświadczyło, że zasadniczo nie może się zobowiązywać do przyznania stałej subwencji na pokrycie połowy tych kosztów w budżecie krajowym preliminowanych, gdyż w myśl ustawy winny być one pokryte z funduszu krajowego. Ze względów zaś finansowych nie może subwencji tej wypłacać w pierwszej połowie roku, gdyż wypłacano ją dotąd zawsze po upływie odnośnego roku. Równocześnie wszakże wyasygnowało ministerstwo 9.500 K tytułem subwencji na ten cel za rok 1904, a więc w wysokości odpowiadającej faktycznie połowie kwoty, przez kraj na ten cel na r. 1904 preliminowanej. Ministerstwo wyasygnowało też tę subwencję wprawdzie po upływie roku

ale nie, jak dotąd, na podstawie wykazu faktycznie na ten cel przez kraj poniesionych wydatków, gdyż takiego wykazu do owej chwili mu nie przedłożono, ale na podstawie preliminarza budżetu krajowego. Ministerstwo nie przyjęło wreszcie zobowiązania w sprawie przyznania stałej subwencji na ten cel, sam fakt wszakże podwyższenia subwencji przez siedm lat płaconej osłabia i do czysto akademickiego znaczenia sprowadza zastrzeżenia c. k. Rządu w sprawie stałości subwencji. Z tych wszystkich powodów uważa Wydział krajowy za wskazane zadowolenie się na razie powyższem stanowiskiem, przez Rząd zajętem i dlatego nie przedkłada Wysokiemu Sejmowi wniosku o ponowne uchwalenie rezolucyi w tej sprawie.

Okręgi i skład Komisyj licencyonujących buhaje ogłasza obecnie Wydział krajowy z początkiem roku w *Dzienniku ustaw i rozporządzeń krajowych*, a to po myśl przepisów wykonawczych do §. 4. ustawy hodowlanej. Z tego powodu nie załącza Wydział krajowy wykazu tych Komisyj do niniejszego sprawozdania. W r. 1905 utworzył Wydział w miejsce dotychczasowych dwóch okręgów trzy okręgi Komisyj licencyonujących w powiecie autonomicznym złoczowskim. Jeden okręg obejmuje polityczny powiat zborowski, drugi okręg 50 gmin powiatu sądowego złoczowskiego, trzeci wreszcie okręg oleski obejmuje 18 gmin powiatu sądowego złoczowskiego i cały powiat sądowy oleski. Liczba okręgów Komisyj w obrębie Towarzystwa gospodarskiego wzrosła więc do 111, a liczba wszystkich okręgów w kraju do 160. Korzystając z prawa, przyznanego w §. 19. ustawy hodowlanej, rozwiązał Wydział krajowy Komisję licencyonującą w Gródku, celem złożenia jej w takim składzie, w którymby mogła spełnić obowiązki ustawą na nią nałożone.

Uchwałą wreszcie z 21. października 1904 polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu ułożenie szczegółowej instrukcyi dla Komisyj licencyonujących. Komisya gospodarstwa krajowego uzasadniała w swem sprawozdaniu powyższą uchwałę niejednolitością postępowania poszczególnych Komisyj przy licencyonowaniu, w szczególności niedostatecznem uwzględnianiem ras zastosowanych do poszczególnych stref w kraju, tudzież zaniedbaniem innych po za samem licencyonowaniem postanowień ustawy hodowlanej.

Wykonując powyższą uchwałę Wysokiego Sejmu, przystąpił Wydział krajowy do pracy nad ułożeniem tej instrukcyi. W myśl ustawy hodowlanej, przepisów wykonawczych do niej, a także w myśl przepisów obowiązujących w sprawie stałego funduszu hodowlanego jest Komisya licencyonująca organem: 1.) orzekającym o zdolności buhajów do rozplodu cudzego bydła i 2.) o obowiązku gmin utrzymywania pewnej liczby buhajów licencyonowanych. Następnie 3.) służy jej prawo stawiania wniosku o przyznanie ulg gminom z §. 21. ustawy. A wreszcie powołaną jest do 4.) zatwierdzania umowy gmin, łączących się dla utrzymywania wspólnego buhaja, 5.) do współdziałania przy zakupnie buhajów z pożyczki uzyskanej z funduszu hodowlanego i 6.) do dozoru nad sposobem utrzymania buhajów gminnych. Zakres działania więc Komisji licencyonującej rozpada się na dwa główne działy, mianowicie na licencyonowanie i na współdziałanie z innymi organami w sprawie buhajów gminnych.

Ustawa hodowlana postanawia w §. 6, że Wydział krajowy wyda w porozumieniu z Komitetami obu krajowych Towarzystw rolniczych instrukcyę dla Komisyj licencyonujących, zawierającą zasady ocenienia zdolności rozplodowej buhajów, instrukcyę, w której będą uwzględnione właściwości i potrzeby różnych okolic kraju celem ujednostajnienia w tych okolicach hodowli co do ras i zawodów. Instrukcyja taka wydana dla Komisji licencyonujących, ogłoszona jako załącznik do przepisów wykonawczych do §. 6. powyższej ustawy, postanawia w §. 1, że licencyonowanym może być tylko taki buhaj, który „pochodzi z rasy i zawodu, jakie wskaże Wydział krajowy na wniosek krajowej Komisji dla spraw rolniczych dla poszczególnych okolic kraju w uwzględnieniu ich miejscowych stosunków, a więc w uwzględnieniu najodpowiedniejszego dla tych okolic kierunku hodowli“. Przewidzianej w ustawie hodowlanej i w przepisach wykonawczych do niej instrukcyi w sprawie ras buhajów licencyonowanych Wydział krajowy nie wydał dotąd. W pierwszym bowiem dziesięcioletnim okresie wprowadzenia w życie tej ustawy zadowalniać się musiało licencyonowaniem buhajów do rozplodu bydła wogóle się nadających, przyczem sprawa rasy i zawodu buhaja licencyonowanego z natury rzeczy musiała drugorzędne mieć znaczenie. Powtórę praktyka Komisyj licencyonujących oparła się w tym

względnie na analogii z przepisami obowiązującymi, w sprawie ras buhajów, utrzymywanych przez Towarzystwa rolnicze na stacyach. W myśl uchwały wszakże Wysokiego Sejmu z r. 1904 odniósł się Wydział krajowy do obu Towarzystw rolniczych z wezwaniem do objawienia opinii w tej sprawie, a otrzymawszy odpowiedź ze strony Komitetów tych Towarzystw zasięgnął zdania Sekcyi stałej krajowej Komisji dla spraw rolniczych. W tej sprawie rozporządziła więc Wydział krajowy dostatecznym już materiałem do złożenia przepisów instrukcyi w sprawie rasy licencyonowanych buhajów.

Kodyfikacya drugiej grupy przepisów instrukcyi dla Komisji licencyonujących, mianowicie przepisów w sprawie buhajów gminnych wymagała również zasięgnięcia opinii Komitetów obu Towarzystw rolniczych. W przepisach wykonawczych bowiem do §. 13. ustawy hodowlanej postanowiono, że „przepisy dla utrzymujących buhaje gminne bez różnicy, czy one są własnością gminy, czy tylko do użytku gminy za umową (§. 9. ustawy z dnia 20. lipca 1892) przez prywatnych właścicieli utrzymywane, objęte są osobną instrukcją, wydaną przez Wydział krajowy w porozumieniu z Komitetami c. k. Towarzystw gospodarskiego galicyjskiego i rolniczego krakowskiego“. Instrukcyi takiej Wydział krajowy nie wydał dotąd. Wobec tego zaś, że w myśl uchwały Wysokiego Sejmu z roku 1904 instrukcyja dla Komisji licencyonujących ma objąć wszystkie szczegóły ich zadań, a do tego zakresu należy też naczelny nadzór nad utrzymywaniem buhajów gminnych, uważał Wydział krajowy za konieczne wydanie nasamprzód instrukcyi dla utrzymujących buhaje gminne, któraby stanowiła podstawę, a zarazem ramy odnosnych obowiązków Komisji licencyonujących w tej sprawie. W tym celu zasięgnął Wydział krajowy w myśl przepisów wykonawczych do ustawy hodowlanej opinii Komitetów obu Towarzystw rolniczych, a zarazem opinii Sekcyi stałej krajowej Komisji dla spraw rolniczych.

Na podstawie powyższego materiału nie wydał jednak dotąd Wydział krajowy instrukcyi dla Komisji licencyonujących, a to z następujących powodów: Sprawa utrzymywania buhajów gminnych, aczkolwiek już przez ustawę z roku 1892 unormowana, jest w praktyce wszakże rzeczą zupełnie nową. Komisye licencyonujące stanowią tylko jeden z organów powołanych do współdziałania w tej sprawie, w której najważniejsze do spełnienia zadania mają władze powiatowe, autonomiczne i rządowe. Sprawa to wreszcie w zasadzie tylko przez ustawę rozwiązana, przepisami wykonawczymi zaś z r. 1894 zupełnie nie tknięta. Wskutek tego też wyźlabiają się dopiero w ostatnim czasie tory, po których sprawa ta się porusza i posuwa naprzód. W różnych wreszcie powiatach różne pod tym względem przyjmują się systemy. Wydział krajowy chciałby więc pewien czas jeszcze wyczekać, by zebrać dostateczny z: pas doświadczeń na tem polu. Wydział krajowy uważa, że będzie to tylko z korzyścią dla sprawy i że odpowie w zupełności intencjom Wysokiego Sejmu, jeśli z jednej strony nie będzie szczędził Wydziałom powiatowym i poszczególnym Komisjom licencyonującym jak najbardziej szczegółowych rad i wskazówek w każdym stadium wykonania ustawy hodowlanej i w każdej sprawie z tego zakresu się nadarzającej, z drugiej wszakże strony do wydania stałej, całej kraj obejmującej instrukcyi przystąpi dopiero wówczas, gdy wszystkie kwestye sporne i wątpliwe zostaną rozwiązane i stanowczo ustalone.

Na podstawie niniejszego sprawozdania Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności, odnoszących się do podniesienia hodowli bydła w r. 1904.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:

St. Badeni w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Tadeusz Pilat w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Sprawozdanie rachunkowe

Komitetu c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego z użycia subwencyj kraju i państwa na podniesienie hodowli bydła za rok 1904.

	P r z y c h ó d.	K.	h.	K.	h.
1	Przeniesiona reszta kasowa z roku 1903	—	—	18.968	26
2	Pobrane subwencye w roku 1904 :				
	<i>a</i>) na cele ogólne :				
	1. Z funduszków państwowych	53.000	—	—	—
	2. Z funduszków krajowych	50.000	—	103.000	—
	<i>b</i>) na utrzymanie instruktora :				
	1. Z funduszków krajowych	—	—	4.000	—
	<i>c</i>) na utrzymanie weterynarza :				
	1. Z funduszków państwowych	2.400	—	—	—
	2. Z funduszków krajowych	2.200	—	4.600	—
	<i>d</i>) na meliorację połonin :				
	1. Z funduszków państwowych	—	—	1.000	—
3	Pobrano zasiłek z krajowego funduszu hodowlanego na zakupno i utrzymanie buhajów dla gmin wiejskich	—	—	1.274	84
4	Pobrano za sprzedane buhaje z obór zarodowych pełnej i pół krwi	—	—	1.343	45
5	Pobrano za bydło z obór zarodowych gminnych:				
	<i>a</i>) Za krowy i przychowek	3.769	65	—	—
	<i>b</i>) za buhaje zużyte	2.621	48	6.391	13
6	Pobrano za sprzedane buhaje zużyte ze stacyi subwencyjnych	—	—	31.463	58
7	Pobrane zwroty :				
	<i>a</i>) za szczepienie bydła tuberkuliną	1.232	24	—	—
	<i>b</i>) za księgi rodowodowe dla obór zarodowych	55	—	1.287	24
	Suma przychodu:	—	—	173.328	48

R o z c h ó d.		K.	h.	K.	h.
1	Na dalsze zakładanie i uzupełnienie subwenc. obór zarodowych :				
	a) pełnej krwi	21.073	84	—	—
	b) pół krwi	6.718	32	27.792	16
2	Na dalsze usiłowanie uszlachetnienia bydła nizinnej rasy krajowej	—	—	477	—
3	Na dalsze zakładanie i uzup. subwenc. obór zarodowych gminnych :				
	a) na zakupno krów i jałówek	11.959	34	—	—
	b) " " buhajów pełnej krwi	5.250	31	17.209	65
4	Na stacye buhajów dla krów włościańskich :				
	a) na zakupno buhajów pół krwi	47.491	50	—	—
	b) na utrzymanie buhajów	31.352	06	78.843	56
5	Na wychów młodzieży na połoninach	2.295	86	—	—
	Od tego : zwrot za utrzymanie jałow- nika	432	—	1.863	86
6	Na meliorację wydzierzawionych połonin w Mikuliczynie	—	—	400	—
7	Na premiowanie bydła włościańskiego na wystawach przeglądowych	—	—	2.191	34
8	Na premiowanie wzorowych stajen włościańskich na bydło	—	—	100	—
9	Na koszta badania stosunków hodowlanych celem zakładania obór zarodowych	—	—	217	60
10	Na koszta szczepienia bydła tuberkuliną w obo- rach zarodowych	—	—	1.339	47
11	Na utrzymanie :				
	a) instruktora (płaca i koszta podróży)	4.358	25	—	—
	b) weterynarza (" " ")	3.800	26	8.158	51
12	Na koszta kontroli i administracji :				
	a) płace, dyurna i remuneracye	10.320	—	—	—
	b) najem lokalu, opał i oświetlenie	1.087	60	—	—
	c) druki i potrzeby kancelaryjne	860	27	—	—
	d) koszta podróży i diety	3.475	50	—	—
	e) opłaty pocztowe, telegramy i różne	1.101	56	16.844	93
	Suma rozchodu :	—	—	155.438	08
	Reszta kasowa z końcem roku 1904	—	—	17.890	40
	Zgodnie z sumą przychodu :	—	—	173.328	48

		Dochód		Rozchód	
		K.	h.	K.	h.
	Z przeniesienia . . .	85.253	07	11.731	36
18	Zakupno buhai do obór prywatnych ras zagranicznych			5.200	—
19	Subwencya hodowlana dla Towarzystw rolniczych okręgowych			22 475	—
20	Premiowanie bydła włościańskiego			9.315	—
21	Zasiłek dla Związków hodowlanych włościańskich			3.000	—
22	Wydatki weterynaryjne			2.000	32
23	Asekuracya obór zarodowych			297	10
24	Pensye urzędników			5.680	—
25	Koszta podróży i delegacyi			2.460	05.
26	Stemple i nieprzewidziane wydatki			90	—
27	Udział w ogólnych kosztach administracyjnych			4.536	—
28	Zakupno aparatów Gerbera			600	—
29	Zakupno sztuk na rachunek osób prywatnych			2.499	39
	Saldo z dniem 31 grudnia 1904			15.368	85
		85.253	07	85.253	07

Akcyja tępienia gruźlicy u bydła rogatego w Galicyi w roku 1904.

Akcyja tępienia gruźlicy u bydła rogatego w Galicyi w roku 1904 była w całym kraju wedle tego samego programu prowadzoną, jakim się kierowano w latach poprzednich i opierała na metodzie Banga rozpoznawczego szczepienia tuberkuliną, w ścisłym związku z badaniem klinicznym. Dotychczasowe rozmiary i wyniki akcyi, w tym kierunku prowadzonej w latach poprzednich opisałem w zeszłorocznym sprawozdaniu, które Wydział krajowy ogłosił drukiem w książce wydanej w r. 1904 pod tytułem „Akcyja tępienia gruźlicy u bydła w Galicyi, 1899—1903^a”. Wobec tego sprawozdanie niniejsze obejmuje opis rozmiarów i wyników osiągniętych w r. 1904, tworząc dalszy ciąg i uzupełnienie za rok ostatni powyższej pracy.

Badania i szczepienia rozpoznawcze na gruźlicę w r. 1904 wykonali:

a) z polecenia Wydziału krajowego, Teofil Sochaniewicz, krajowy nauczyciel weterynaryi, w 19 oborach złożonych z 849 sztuk;

b) z polecenia Komitetu c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie zbadał weterynarz, August Krüger w 38 oborach 1865 sztuk;

c) wreszcie z polecenia Komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego zbadał prof. Dr. Julian Nowak, pełniący obowiązki weterynarza przy temże Towarzystwie, w 12 oborach 587 sztuk.

W 57 oborach, rozmieszczonych we wschodniej części kraju i pozostających pod opieką c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie zbadano razem 2714 sztuk, zaś w części zachodniej staraniem c. k. Towarzystwa rolniczego w Krakowie zbadano 587 sztuk w 12 oborach.

Ogółem w ciągu roku 1904 zbadano w całej Galicyi 3301 sztuk bydła rogatego w 69 oborach.

Ze względu na rasy obory te rozpadały się na 7 grup:

I. — 15 obór pełnej krwi Simmenthal złożonych z 614 sztuk.

II. — 29 obór pół krwi Simmenthal złożonych z 1628 sztuk.

III. — obory pełnej krwi Oldenburg złożone z 66 sztuk.

IV. — 8 obór pół krwi Oldenburg, złożonych z 432 sztuk.

V. — 2 obory bydła fryzyjskiego, złożone z 98 sztuk.

VI. — 5 obór bydła czerwonego krajowego, złożonych z 199 sztuk.

VII. — 7 obór bydła ras mieszanych, złożonych z 264 sztuk.

Między oborami pełnej krwi Simmenthal były 5-ty raz badane 4 obory; czwarty raz 4 obory; trzeci raz 4 obory; drugi raz 1 obora; pierwszy raz 2 obory.

W oborach pół krwi Simmenthal przeprowadzono badanie i szczepienie piąty raz w 1 oborze; 4-ty raz w 1 oborze, 3-ci raz w 3 oborach, 2-gi raz w 15 oborach, 1-szy raz w 9 oborach.

W oborach pełnej krwi Oldenburg było badanych: 2 obory po raz 5-ty i 1 obora po raz 1-szy.

W oborach pół krwi Oldenburg badanie przeprowadzono po raz 5-ty w 2 oborach, po raz drugi w 2 oborach, wreszcie pierwszy raz w 4 oborach.

W oborach bydła rasy krajowej (czerwonej) badano czwarty raz 1 oborę; drugi raz 3 obory; raz 1 oborę.

W oborach bydła fryzyjskiego wykonano badanie w 2 oborach czwarty raz.

W oborach bydła ras mieszanych (krzyżowanych) badanie przeprowadzono 3. raz w 1 oborze, 2-gi raz w 2 oborach, 1-szy raz w 4 oborach.

Wyniki badań dokonanych w r. 1904 w oborach zarodowych i prywatnych przedstawiam 1a dołączonych tablicach przeglądowych, na których zestawilem cyfrowo daty szczegółowe dotyczące wszystkich obór, w tym roku zbadanych, które podzieliłem wedle poszczególnych raz na siedm grup. Na osobnej tablicy uwidocznilem w zestawieniu ogólnem wyniki ogólne akcyi tępienia gruźlicy u bydła rogatego w Galicyi, przeprowadzonej w r. 1904.

I. Obory pełnej krwi Simmenthal.

W r. 1904 zbadano w 15 oborach bydła pełnej krwi Simmenthal: 21 buhajów, 329 krów, 141 jałówek, 114 buhajków, 1 wołu, razem 614 sztuk.

Z tych uznano za chore: 7 buhajów = 33·33%, 95 krów = 28·87%, 16 jałówek = 10·74%, 3 buhajki = 2·63%, — wołów = —%; razem sztuk 121 = 19·70% za podejrzanych: 2 buhaje = 9·92%, 16 krów = 4·86%, 3 jałówki = 2·01%, 3 buhajki = 2·63%, — wołów = —%; razem sztuk 24 = 3·92%. — za lekko podejrzane: — buhajów = —%, 14 krów = 4·25%, 3 jałówki = 2·01%, buhajków = —%, — wołów = —%; razem sztuk 17 = 2·77%.

Ogółem z 614 sztuk uznano za dotknięte gruźlicą lub o tę chorobę podejrzane 162 sztuk = 26·39%.

Jakie skutki odniosła akcyja tępienia gruźlicy w oborach pełnej krwi Simmenthal w ciągu roku 1904, ilustrują najlepiej zestawienia porównawcze wyników ostatnich z wynikami z lat poprzednich, osiągniętych w jednych i tych samych oborach, kilkakrotnie badanych, których szczegółowy opis podaje poniżej:

Obora D. należy do obór takich, w których gruźlica bywa sprawdzana wprawdzie nie w groźnych rozmiarach, które jednak okazują się raz bardzo małe, drugi raz niespodziewanie większe, mimo stosowania środków zapobiegawczych. Widocznie, że środki te nie zdołały dotrzeć do utajonych ognisk choroby. Gdy wynik ostatniego badania, dokonanego w grudniu 1902 roku był bardzo korzystny, bo wykazał między 138 sztukami tylko 4 sztuki chore i 2 sztuki podejrzane t. j.: razem 6 sztuk = 4·34%, to w lutym 1904 t. j.: w czternaście miesięcy później wynik badania wykazał wprost niespodziewane rozszerzenie się gruźlicy, albowiem między 126 sztukami znaleziono 28 sztuk chorych i 8 sztuk podejrzanych, razem 36 sztuk = 28·56%. Dochodzenia w tym kierunku wykazały, że prawie wszystkie reagujące sztuki były w oborze najmłodszymi krowami (pierwiastkami) lub cielniami jałówkami, które po ostatniem badaniu w roku 1902, wszystkie, jako zdrowe, zostały umieszczone w sąsiednim folwarku, z którego wróciły dopiero z końcem roku 1903 i początkiem 1904 r. do stajen na folwarku pierwszym, stanowiących właściwe pomieszczenie dla obory zarodowej. Ponieważ na folwarku drugim rok rocznie prowadzono opas bydła kupnego i własnych braków, a w ostatnich latach przetrzymywano tam czasowo sztuki chore, przy pierwszych badaniach z obory wyłączone, przeto można przypuszczać z całą stanowczością, że w stajniach tamtejszych powstały utajone ogniska gruźlicy, wśród których przebywając owe sztuki przez cały rok 1903, uległy niemal bieżącemu zarażeniu się.

Potwierdzenie tego przypuszczenia przyniósł wynik badania i szczepienia powtórne w tym samym roku, w miesiącu październiku przeprowadzonego, przy którym między 100 sztukami, do obory zarodowej należącemi, uznano za chore tylko 5 sztuk = 5·0%.

Wreszcie rozpoznanie oparte na wyniku badania i szczepienia dokonanego w miesiącu lutym 1904 sprawdzono w październiku 1904 r. próbnem badaniem sztuk wybrakowanych z obory, które zaraz w miesiącu lutym zostały przeprowadzone na folwark odległy, żadnej styczności z pierwszym i drugim folwarkiem nie mający. Wyniki tego próbnego badania oraz sekcya próbna 3 sztuk potwierdziły w zupełności rozpoznanie zrobione w miesiącu lutym 1904 r.

Ostatni wynik badania, natychmiastowe usunięcie 5 sztuk, za chore uznanych i wprowadzenie najdalej idących środków ochronnych pozwalają rokować, że obora ta przy najbliższem badaniu okaże się już zupełnie wolną od gruźlicy.

Obora W. złożona z 8 buhajów, 4 krów, 16 jałówek cielnych, razem 28 sztuk była badana, jako materiał hodowlany przy zakupie przez Komisję hodowlaną c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego w miejscowości Zweisimmen w Szwajcaryi, w celu uchronienia się od importu do kraju sztuk gruźliczych lub o tę chorobę podejrzanych.

Wynik badania wykazał *chorych*: buhajów 2 — 25—%, krów 2 = 75—%, jałówek 2 = 12·5%; razem chorych sztuk 7 = 25—%. Za podejrzanego uznano 1 buhaja = 12·5%. Ogółem między 28 sztukami znaleziono chorych i podejrzanych 8 sztuk = 28·57%.

Z pomiędzy tych sztuk zakupiono i przywieziono do kraju tylko takie, które tam na miejscu przezemnie badane, okazały się zupełnie wolnymi od podejrzenia o gruźlicę.

Wynik badania w tym wypadku uzasadnił moje zapatrywania wyrażone w poprzednich sprawozdaniach, że zakupno zdrowego materiału hodowlanego w Szwajcaryi będzie możliwem tylko wtenczas, gdy każda sztuka będzie dokładnie zbadaną i próbnie szczepioną przez weterynarza krajowego, biorącego udział w każdej Komisji, delegowanej za granicę na zakupno bydła rozplodowego, a to tem więcej, że jak doświadczenie wykazało, nie można polegać na wynikach badania i szczepienia wykonywanego przez tamtejszych weterynarzy na żądanie naszej Komisji.

Obora H. była badana w r. 1904 piąty raz.

Wyniki: Z 26 sztuk uznano za *chore* 2 sztuki = 5·55% ; za *podejrzane* 3 sztuki = 8·35% ; ogółem chorych i podejrzanych 5 sztuk = 13·88%.

Wyniki czterech pierwszych badań w tej oborze wykazują postępową redukcję rozmiarów gruźlicy w stosunku procentowym: 54·34% : 36·83% : 7·4% : 2·5%. Dopiero w r. 1904 t. j. przy piątym badaniu okazało się zwiększenie się tychże, na co jednak wpływać musiało zarażenie się owych 5 sztuk od sztuk chorych, do innej obory należących, a w tej samej stajni umieszczonych.

Obora X. była bierwszy raz badana w r. 1903, razem z oborą pół krwi Simmenthal, wykazaną w zeszłorocznem sprawozdaniu w grupie obór pół krwi Simmenthal pod znakiem x_1 . Przy badaniu tem okazał się wynik następujący: z 91 sztuk badanych uznano za *podejrzane* 7 sztuk = 7·69%, za *lekko podejrzane* 10 sztuk = 10·86% ; razem 17 sztuk = 18·8%.

W roku 1904 była ta obora badana w miesiącu październiku, jako samoistna obora pełnej krwi, przyczem znaleziono między 31 sztukami: *chorych*: 6 sztuk = 19·35%, *podejrzane* 2 sztuki = 6·45% ; razem 8 sztuk = 25·80%.

Niekorzystny wynik badania drugiego spowodowało niewykonanie zaleconych środków ochronnych po pierwszym badaniu i pozostawienie sztuk podejrzanych między zdrowymi.

Obora M. była badana trzeci raz w grudniu 1904 r.

Wyniki: Z 23 sztuk uznano za *chore*: 11 sztuk = 47·82%.

W porównaniu z wynikiem badania poprzedniego, dokonanego w roku 1903, przy którym znaleziono 3 sztuki chore i 1 podejrzaną, razem 4 sztuki między 25 sztukami badanymi t. j. 16—%, badanie ostatnie wskazuje na znaczne zwiększenie się rozmiarów gruźlicy, które jednak mogło być z góry przewidzianem, jako skutek upornego pozostawiania sztuk chorych po każdorazowem badaniu.

Obora N. badana w lutym 1904 r. po raz czwarty. Wynik badania wykazał, podobnie jak w oborze powyżej opisanej i z tych samych powodów, wzmoczenie się rozmiarów gruźlicy, gdy bowiem w ciągu trzech poprzednich okresów udało się je zredukować z 46·16% na 15·79% sztuk gruźliczych, to wynik czwartego badania wykazał znaczną zwyżkę procentową tychże, a mianowicie z 12 sztuk badanych uznano za *chorą* 1 sztukę = 8·33%, za *podejrzane* 2 sztuki = 16·66% i za *lekko podejrzaną* 1 sztukę = 8·33% ; razem 4 sztuki = 33·33%.

W miesiącu grudniu 1904 r. badano tę samą oborę piąty raz przy stanie bydła złożonym z 21 sztuk, między którymi były niestety i owe 4 sztuki, które przy czwartym badaniu do wybrakowania przeznaczono. Nic dziwnego, że rozmiary gruźlicy nie zmniejszyły się wcale, znaleziono bowiem 2 sztuki *chore* = 9·52%, 1 *podjejrzaną* = 4·76% i 4 *lekko podejrzane* = 19·04% razem 7 sztuk = 33·33%.

Obora E. była czwarty raz badaną w marcu 1904 r. Wynik: z 18 sztuk uznano tylko za *podjejrzaną* 1 sztukę = 5·55%, za *lekko podejrzane* 2 sztuki = 11·11%; razem 3 sztuki = 16·66%.

Porównanie tego wyniku z poprzednimi, z których pierwszy wykazał 27·60% sztuk gruźliczych, wskazuje na trwale postępującą redukcję rozmiarów tej choroby.

Obora L. była trzeci raz badana w kwietniu 1904 r. Wynik: z 41 sztuk uznano tylko 1 sztukę za *podjejrzaną* = 2·43% i 3 sztuki za *lekko podejrzane* = 7·31%; razem 4 sztuki = 9·75%.

W zestawieniu powyższego wyniku z rozmiarami gruźlicy w tej oborze, skonstruowanymi przy pierwszym jej badaniu, podczas którego znaleziono 40·53% sztuk gruźliczych, widzimy nie tylko ich wydatną redukcję, ale zmniejszone natężenie choroby.

W tej samej oborze w miesiącu grudniu 1904 dokonano dodatkowego badania 6 krów i 6 buhajków świeżo do obory włączonych, między którymi uznano 3 krowy za lekko podejrzane.

W oborze R., uznanej jeszcze w roku 1903 za wolną od gruźlicy, przeprowadzono w czerwcu 1904 tylko częściowe badanie na 15 sztukach, między którymi uznano tylko 1 sztukę za lekko podejrzaną.

Obora F. nie była w r. 1904 w całości swego stanu badaną, ale wykonano w niej próbne szczepienie u 14 buhajków, które wszystkie za wolne od gruźlicy uznano. Równocześnie dokonano ponownej próby na 10 krowach i 4 jałówkach przy poprzednich badaniach wybrakowanych, która w zupełności pierwotne rozpoznanie potwierdziła.

Obora P. była badaną czwarty raz w listopadzie 1904.

Wynik: z 21 sztuk uznano za *chorą* 1 sztukę = 4·76%, za *podjejrzaną* 1 sztukę = 4·76% i za *lekko podejrzane* 3 sztuki = 14·29%, razem 5 sztuk = 23·80%.

Wynik ten, w zestawieniu z wynikiem trzeciego badania, dokonanego w tej oborze w grudniu 1903, który wykazał 34·48% sztuk gruźliczych, dowodzi, że rozmiary gruźlicy w tej oborze zmniejszają się dostatecznie.

Obora Z. badana w kwietniu 1904 roku pierwszy raz, wykazała między oborami do tej grupy wliczonymi największe rozszerzenie się gruźlicy.

Porównując ostateczny wynik, wskazujący w procentach (26·39%) rozmiary gruźlicy w oborach pełnej krwi Simmenthal w roku 1904 badanych, z takim samym wynikiem (24·64%) osiągniętym w tej samej grupie obór w roku 1903, widzimy, że rozmiary te zwiększyły się w r. 1904. Ta jednak zwyżka jest tylko pozorną, gdyż na nią wpłynął głównie wynik badania dokonanego w oborze Z. oraz w kilku innych oborach, w których po poprzednich badaniach zaniedbano natychmiastowego zastosowania wskazanych środków ochronnych. Tymczasem z szczegółowych porównań wyników ostatnich z dawniejszymi widzimy, że w przeważnej liczbie obór w r. 1904 w tej grupie badanych nastąpiła wydatna redukcja rozmiarów i natężenia gruźlicy, czyli, że akcja w r. 1904 prowadzona w oborach pełnej krwi Simmenthal oddała wymagane usługi.

II. Obory pół-krwi Simmenthal.

W roku 1904 zbadano w 29 oborach pół-krwi Simmenthal: 28 buhajków, 860 krów, 614 jałówek, 99 buhajków, 27 wołów; razem 1.628 sztuk.

Z tych uznano za *chore*: 8 buhajów = 28·57%, 89 krów = 10·34%, 44 jałówek = 7·16%, 6 buhajków = 6·06%, — wołów = —%; razem 147 sztuk = 9·03%; za *podejrzane*: 5 buhajów = 17·85%, 123 krów = 14·30%, 20 jałówek = 3·25%, — buhajków = —%, — wołów = —%; razem 148 sztuk = 9·09. Za *lekko podejrzane*: 1 buhaja = 3·57%, 71 krów = 8·25%, 27 jałówek = 4·39%, 3 buhajki = 3·03%, 2 woły = 7·41%; razem 104 sztuk = 6·39%. Ogółem było sztuk chorych na gruźlicę lub o tę chorobę podejrzanych 399 = 24·51%.

Skutki akcyi tępienia gruźlicy w oborach do tej grupy należących, osiągnięte w ciągu roku 1904 wskażą szczegółowe porównania ostatnich wyników z wynikami badania w roku 1903 w tych samych oborach otrzymanych.

Obora X₁. W r. 1904 była badaną drugi raz z wynikiem: Z 71 sztuk uznano za *chore*: sztuk 6 = 8·45%, za *podejrzane*: 1 sztukę = 1·40%, za *lekko podejrzane*: 3 sztuki = 4·23%; razem 10 sztuk = 14·08%. W roku 1903 było między 91 sztukami 17 sztuk gruźliczych = 18·68%. — Redukcyja rozmiarów gruźlicy o 4·60%.

Obora h. badana w październiku piąty raz. Wynik: Między 36 sztukami badanymi uznano wszystkie za zdrowe i wolne od podejrzenia o gruźlicę! W porównaniu z wynikiem badania czwartego z roku 1903 redukcya rozmiarów gruźlicy w ciągu roku wynosi 12·—%. Obora ta badana pierwszy raz w roku 1900 wykazała 61·5% sztuk gruźliczych, mimo tego w ciągu 4 lat została zupełnie od gruźlicy uwolnioną.

Obora x. okazała się już przy drugim badaniu, dokonaniem w listopadzie 1904 r. zupełnie wolną od gruźlicy, gdyż wszystkie sztuki w liczbie 54 uznano za zdrowe i wolne od podejrzenia. Obora ta przy pierwszym badaniu w r. 1902 wykazała 3·82% sztuk gruźliczych. Widocznie z natychmiastowem ich usunięciem została ta obora już wtenczas z gruźlicy oczyszczoną.

Obora d. była badaną w grudniu w 1904 po raz trzeci. Między 61 sztukami uznano za *chore* 6 sztuk = 9·83% i za *lekko podejrzaną* 1 sztukę = 1·64%; razem 7 sztuk = 11·47% podczas, gdy przy drugim badaniu dokonaniem w styczniu 1904 roku z pomiędzy 75 sztuk badanych uznano za *chore* i *podejrzane* sztuk 26 = 35·61%. Redukcyja rozmiarów gruźlicy w ciągu 11 miesięcy wynosi zatem 24·14%.

Obora b₁ badana w grudniu 1904 drugi raz. Wynik: Z 61 sztuk uznano za *chore*: 21 sztuk = 34·42%, za *podejrzane*: 5 sztuk = 8·20%; razem 26 sztuk = 42·62%. — Wynik pierwszego badania, dokonanego w marcu 1902 r. był korzystniejszy, bo między 53 sztukami znaleziono wówczas 11 sztuk gruźliczych = 20·43%. Wobec tego w okresie czasu 2 lat i 9 miesięcy rozmiary gruźlicy w tej oborze zwiększyły się o 22·19%. Przyczyny tego niekorzystnego wyniku są te same, które podałem przy opisie obory pełnej krwi, oznaczonej literą M., z którą obora b₁ pozostaje w bezpośrednim związku, w jednej i tej samej stajni, a zatem i w tych samych warunkach.

Obora n. badana była w roku 1904 dwukrotnie tj. w lutym i w grudniu.

I. wynik: Z 26 sztuk uznano za *chore*: 2 sztuki = 7·61%, za *podejrzane* 6 sztuk = 23·07%, za *lekko podejrzane* 3 sztuki = 11·53%, razem 11 sztuk = 42·29%.

II. wynik: Z 31 sztuk uznano za *chore*: 8 sztuk = 25·80%, za *podejrzane*: 8 sztuk = 25·80%, za *lekko podejrzane*: 3 sztuki = 9·67%; razem 19 sztuk = 61·27%.

W ciągu 10 miesięcy wzmogły się rozmiary i natężenie tej choroby o 18·98%, co jednak było do przewidzenia, jako konieczne następstwo pozostawiania bez troski w oborze sztuk przy poprzednich badaniach do wybrakowania wskazanych; tem więcej, że to samo uczyniono w oborze pełnej krwi oznaczonej literą N. pozostającej w bezpośrednim związku z oborą półkwi, tu omawianą.

Obora z₁ była badaną w roku 1904 po raz pierwszy w lutym, po raz drugi w grudniu.

I. wynik: Między 129 sztukami znaleziono ogółem chorych i podejrzanych 35 sztuk = 27·13%.

II. wynik: Z 130 sztuk uznano za chore lub podejrzane ogółem 14 sztuk = 10·68%.

Redukcja rozmiarów gruźlicy w okresie 10 miesięcy wynosi 16·45%.

Obora a₂, badana w roku 1904 dwukrotnie tj. w lutym i w grudniu.

I. wynik: Z 93 sztuk uznano za chore i podejrzane o gruźlicę sztuk 10 = 10·75%.

II. wynik: Z 83 sztuk uznano tylko za podejrzane 3 sztuki = 3·60%.

Redukcja rozmiarów gruźlicy 7·15%, równocześnie natężenie choroby słabsze.

Obora f, była w r. 1904 badaną czwarty raz w marcu. Przy badaniu tem między 49 sztukami znaleziono 1 sztukę chorą = 2·04%, 2 sztuki podejrzane = 4·08% i 2 sztuki lekko podejrzane = 4·08%; razem 5 sztuk = 10·20%.

W porównaniu tego wyniku z wynikiem badania trzeciego, dokonanego w r. 1903, przy którym znaleziono tylko 3 sztuki lekko podejrzane między 38 badaniami tj. 7·89%, widzimy małą zwyżkę procentową (2·31%), na którą wpłynęło wprowadzenie do obory kilku nowych sztuk, między którymi znaleziono wykazane sztuki gruźlicze.

Obora s, była badaną w marcu 1904 drugi raz. Wynik: z 50 sztuk uznano za podejrzane 2 sztuki = 4% i za lekko podejrzane 2 sztuki = 4%; razem 4 sztuki = 8%. Przy pierwszym badaniu w listopadzie 1901 znaleziono między 49 sztukami 5 chorych = 10·20% i 4 podejrzane = 8·16%; razem 9 sztuk = 18·36%. Redukcja rozmiarów gruźlicy w tej oborze wynosi 10·36%.

Obora h, badana w kwietniu 1904 drugi raz. Wynik: z 33 sztuk uznano tylko 1 buhaja za podejrzanego = 3·—%. Przy pierwszym badaniu w marcu 1903 znaleziono w tej oborze tylko 3 sztuki lekko podejrzane między 33 sztukami = 9·09%. Redukcja rozmiarów gruźlicy 6·09%. Wobec tego, że buhaja podejrzanego usunięto zaraz z obory, można ją uważać za wolną od gruźlicy.

Obora m, badana w kwietniu 1904 drugi raz okazała się zupełnie wolną od gruźlicy podobnie jak przy pierwszym badaniu w r. 1903, z czego wynika, że obora ta od początku swego istnienia szczęśliwie chroni się od gruźlicy.

Obora m, badana w kwietniu 1904 trzeci raz. Wynik: Między 51 sztukami znaleziono tylko 3 sztuki lekko podejrzane = 5·88%.

W oborze tej przy pierwszym badaniu w r. 1900 było 11·10%, zaś przy drugim dokonaniem w roku 1903 było już tylko 3·27% sztuk gruźliczych. Choć badanie trzecie wykazało w stosunku do drugiego małą zwyżkę procentową, to mimo tego redukcja gruźlicy w tej oborze jest korzystną i wskazuje na zmniejszenie natężenia tej choroby, gdy bowiem w r. 1903 przy badaniu drugim znaleziono 2 sztuki chore, to w 1904 r. skonstatowano tylko lekkie podejrzanie u 3 sztuk.

Obora t₁, badana w lipcu 1904 drugi raz. Wynik z 22 sztuk uznano za chore i podejrzane o gruźlicę 7 sztuk = 30·41%. Badanie pierwsze w r. 1903 wykazało 26·50% sztuk gruźliczych, co w zestawieniu z wynikiem drugim czyni zwyżkę rozmiarów gruźlicy o 3·91% spowodowaną pozostawieniem w stajni sztuk do odosobnienia wskazanych po pierwszym badaniu.

Obora u₁, badana w sierpniu 1904 drugi raz. Wynik: z 34 sztuk uznano za chore i podejrzane o gruźlicę 11 sztuk = 32·35%. Wynik badania pierwszego w r. 1903 wykazał 30·20% sztuk gruźliczych. Zwyżka, powstała w rozmiarach gruźlicy, była spowodowaną pozostawieniem sztuk chorych i podejrzanych po pierwszym badaniu razem ze zdrowymi sztukami.

Obora u₁ (prywatna) powstała z rozdziału obory u₁ na zarodową i prywatną, była badaną drugi raz. Wynik: z 53 sztuk uznano za chore na gruźlicę i o tę chorobę podejrzane sztuk 26 = 47·27%. Zestawienie tego wyniku z wynikiem badania pierwszego wykazuje wzmoczenie się rozmiarów gruźlicy w tej oborze o 17·07%, które znajduje usprawiedliwienie w powodach, podanych w opisie poprzedniej obory.

Obora c₁ badana w listopadzie 1904 drugi raz. Wynik: z 75 sztuk uznano za chore i podejrzanę o gruźlicę 40 sztuk = 53·33%. Badanie pierwsze w r. 1902 wykazało sztuk gruźliczych 22 = 30·13%. Rozmiary gruźlicy zwiększyły się w tej oborze w ciągu 2¹/₂ lat o 23·20% wskutek pozostawienia sztuk przy pierwszym badaniu do wybrakowania wskazanych.

Obora e₁ badana po raz drugi w listopadzie 1904 roku z wynikiem: Między 35 sztukami znaleziono 1 sztukę chorą i 3 lekko podejrzanę razem 4 sztuki = 11·42%. Gdy przy pierwszym badaniu między 32 sztukami znaleziono tylko 1 sztukę lekko podejrzaną = 3·12%, można było przypuszczać, że drugie zbadanie pozwoli oborę uważać za wolną od gruźlicy, tymczasem okazało się, że gruźlica jest w rozmiarach zwiększonych o 8·30%. Przyczyna tego nieznana. Możliwym jest, że przy pierwszym badaniu zawiodła tuberkulina.

Obora f₁ była badana w listopadzie 1904 drugi raz. Wynik: z 62 sztuk uznano za chorą 1 sztukę, za podejrzaną 1 sztukę i za lekko podejrzanę 4 sztuki razem 6 sztuk = 9·47%. — Wynik pierwszego badania w r. 1903 był: z 56 sztuk uznano za podejrzaną 1 sztukę i za lekko podejrzanę 3 sztuki; razem 4 sztuki = 7·14%. — Rozmiary gruźlicy wzmogły się nieco z przyczyny nieznanej.

Szczegółowy opis wyników osiągniętych w oborach dopiero pierwszy raz w roku 1904 badanych, pomijam, gdyż daty cyfrowe, tych obór dotyczące, umieszczone w dołączonej II. tabeli przeglądowej, dostatecznie objaśniają nas o rozmiarach gruźlicy w tych oborach sprawdzonej.

Zestawienie ogólnego wyniku akcji prowadzonej w oborach pół-krwi Simmenthal w roku 1903 z takim samym wynikiem osiągniętym w r. 1904 każe wnioskować, że akcja ta nie zmniejszyła wcale między bydłem do tej grupy należącym rozmiarów gruźlicy, bo podczas gdy wynik ogólny z r. 1903 wykazał między 592 sztukami badanymi, 1362 sztuk gruźliczych = 18·78%, to w roku 1904 znaleziono między 1628 sztukami 399 sztuk gruźliczych = 24·51%. Na tę zwyżkę procentową w roku 1904 wpłynęło głównie sprawdzenie wielkich rozmiarów gruźlicy w oborach pierwszy raz badanych i w kilku takich, w których wskutek zaniedbania zarządzonych środków ochronnych po pierwszych badaniach gruźlica jeszcze większe przybrała rozmiary. W każdym razie, jak to z opisów akcji w poszczególnych oborach widzimy, przeważna ich liczba już zredukowała rozmiary gruźlicy do minimum, a nawet zupełnie ją wytępiła.

To też mimo niekorzystnych czynników akcja tępienia gruźlicy między bydłem simmenthalskiem oddała w roku 1904 hodowli krajowej bardzo wydatne korzyści.

III. Obory pełnej krwi Oldenburg.

W ciągu roku 1904 zbadano tylko 3 obory pełnej krwi Oldenburg, z których dwie badano w kraju po raz piąty, trzecia zaś, złożona z oryginalnych rozplodników, była przy zakupie badana w ich ojczyźnie w miejscowości Rodekirchen w Oldenburgu. Ogólny stan była w tych oborach składał się z 16 buhajów, 19 krów, 27 jałówek i 4 buhajków; razem 66 sztuk.

Między niemi uznano za chore: 1 buhaja = 6·25%, 1 krowę = 5·26%, 3 jałówki = 11·11%; razem 5 sztuk = 7·57%.

Obora O₄ była badana w maju 1904 piąty raz. Między 17 sztukami uznano wszystkie za zdrowe i zupełnie wolne od podejrzenia o gruźlicę. Obora ta była czwarty raz badana razem z oborą pół-krwi, uwidocznoną w tabeli pod tym samym znakiem, w czerwcu 1903 r. i już wtenczas w całym stanie obór obu tj. między 59 sztukami uznano tylko jedną sztukę za podejrzaną i 1 za lekko podejrzaną, razem 2 sztuki = 3·38%.

Obora O₁ była badana w listopadzie 1904 r. piąty raz. Wynik: z 26 sztuk uznano za chore 3 sztuki = 11·54%.

Przy zakupie rozplodników w Oldenburgu w czerwcu 1904 było badanych 12 buhajów i 11 jałówek cielných, razem 23 sztuk. Z tych uznano za chore 1 buhaja i 1 jałóvkę; razem 2 sztuki = 8·69%.

IV. Obory półkrwi Oldenburg.

W ciągu roku 1904 zbadano w 8 oborach pół krwi Oldenburg: 6 buhajów, 239 krów, 165 jałówek, 21 buhajów i 1 wołu; razem 432 sztuk.

Z tych uznano za *chore*: 2 buhaje = 33·33%, 47 krów = 19·56%, 18 jałówek = 10·90% i 1 wołu = 100%; razem sztuk 68 = 15·74%; za *podejrzane*: 1 buhaja = 16·66%, 40 krów = 16·73%, 19 jałówek = 11·51%, 1 buhajka = 4·76%, razem 61 sztuk = 14·12%; za *lekko podejrzane*: 29 krów = 12·13%, jałówek = 13·93%, 2 buhajki = 9·52%; razem 54 sztuk = 12·50%. Ogółem chorych na gruźlicę i o tę chorobę podejrzanych 183 sztuk = 42·36%.

Zestawienie wyników badania przeprowadzonych w r. 1904 w oborach pół krwi Oldenburg, z wynikami z lat poprzednich.

Obora O₄, była badana w maju 1904 r. piąty raz razem ze zwyż opisaną pod tym samym znakiem oborą pełnej krwi. Wynik takisam jak w tamtej t. j. *wszystkie sztuki* w liczbie 44 uznano za *zdrowe i wolne od podejrzenia o gruźlicę*.

Przy przedostatnim badaniu tej obory łącznie z oborą pełnej krwi w czerwcu 1903 r. między 59 sztukami znaleziono tylko jedną sztukę lekko podejrzaną, sztukę podejrzaną, razem 2 sztuki = 3·38%, które natychmiast z obory usunięto, przeznaczając 1 sztukę podejrzaną do sekcji próbnej, która wykazała gruźlicę płuc i gruczołów w początkowym rozwoju.

Obora O₁ była badana w listopadzie 1904 roku razem z oborą pełnej krwi powyżej pod samym znakiem opisaną; *Wynik*: Z 69 sztuk uznano *chore* 3 sztuki = 5%, za *podejrzane*: 4 sztuki = 6·66%, za *lekko podejrzane* 3 sztuki = 5%; razem 10 sztuk = 16·66%.

Wynik badania poprzedzającego t. j. w grudniu 1903 był następujący: z 83 sztuk uznano za chorą 1 sztukę = 1·2% i za podejrzane 3 sztuki = 3·61%; razem 4 sztuki = 4·81%. Zestawienie tych wyników wskazuje, że rozmiary gruźlicy w tej oborze zwiększyły się o 11·85%. Akcja tępienia gruźlicy prowadzona od roku 1899 z godną naśladowania troskliwością ze strony jej właściciela zredukowała w tej oborze rozmiary gruźlicy początkowo znaczne do granic rokujących nadzieję, że przy badaniu najbliższym okaże się zupełnie wolną od tej choroby, tymczasem badanie w roku 1904 zawiodło te nadzieje. Jako jedyną przyczynę wzmożenia się tu rozmiarów gruźlicy trzeba uważać zupełne zaniedbanie pielęgnacji, dobrego żywienia bydła etc., spowodowane brakiem umiejętnego dozoru w długim okresie choroby, a potem śmierci właściciela obory.

Obora O₁₄, była badana drugi raz we wrześniu 1904 roku, *Wynik*: Z 66 sztuk uznano za *chore*: 12 sztuk = 18·18%, za *podejrzane*: 10 sztuk = 15·15%, za *lekko podejrzane* 15 sztuk = 22·72%; razem 37 sztuk = 56·02%.

Badania pierwsze wykonane w lipcu 1903 dały wynik znacznie korzystniejszy, gdyż wówczas znaleziono między 71 sztukami tylko 16 sztuk gruźliczych = 22·52%.

Przyczyną znacznego zwiększenia się rozmiarów gruźlicy w tej oborze było pozostawienie razem ze zdrowymi sztukami, chorych i podejrzanych po badaniu pierwszym.

Obora O₁₅, była badana w październiku 1904 drugi raz. *Wynik* z 36 sztuk uznano za *chorą* 1 sztukę = 2·77 i za *podejrzane*: 3 sztuki = 8·33%, za *lekko podejrzane* 2 sztuki = 5·55%; razem 6 sztuk = 16·65%.

Obora O₁₅, (prywatna) była równocześnie z poprzednio opisaną badaną jako samoistna obora. *Wynik*: z 35 sztuk uznano za chorą 1 sztukę = 2·85% za *podejrzane* 4 sztuki = 11·42%, za *lekko podejrzane* 3 sztuki = 8·57%; razem 8 sztuk 22·84%.

Obie zwyż opisane obory przy pierwszym badaniu w listopadzie 1903 były pierwszy raz badane jako jedna obora z wynikiem: z 82 sztuk uznano za chore i podejrzone 25 sztuk = 30·48%, w obec czego redukcja rozmiarów grzłicy w oborze zarodowej wynosi 13·83%, zaś w prywatnej 7·64%.

Obory: O₁₅, O₁₇, O₁₈ były w roku 1904 badane po raz pierwszy. Bardzo wysoki procent sztuk grzłicznych znaleziony w nich przy tem badaniu wpłynął niekorzystnie na wysokość ogólnego procentu sztuk takich we wszystkich oborach do tej samej grupy zaliczonych.

V. Obory bydła fryzyjskiego.

W roku 1904 badano tylko 2 obory bydła fryzyjskiego, złożone z 1 buhaja, 42 krów, 44 jałówek, 11 buhajków; razem z 98 sztuk.

Z tych uznano za *chore* 2 krowy = 4·27%, 1 jałowkę = 2·27%, 1 buhajka = 9·09%; razem 4 sztuki = 4·08, za *podejrzone*: 1 buhaja = 100·—% i 2 jałowki = 4·54%; razem 3 sztuki = 3·06. Ogółem sztuk chorych i podejrzanych 7 = 14%.

Obie zwyż wspomniane obory były 4 krotnie badane i tem sobie tłumaczymy taki niski procent sztuk grzłicznych. Tego ostatniego wyniku nie można porównać z poprzednimi, gdyż sprawozdanie Komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego Krakowskiego ich nie podaje.

VII. Obory bydła czerwonego polskiego (krajowego.)

W roku 1904 zbadano w 5 oborach bydła czerwonego polskiego 3 buhaje, 121 krów, 62 jałówek i 13 buhajków; razem 199 sztuk, z tych uznano za *chore* 37 krów = 30·57%, 14 jałówek = 22·58%, 2 buhajki 15·38%; razem 53 sztuk = 26·63%, za *podejrzone*: 3 krowy = 2·48% i 3 jałowki = 4·84%; razem 6 sztuk = 3·01%. Ogółem sztuk chorych i podejrzanych było 59 = 29·64%.

Obora $\frac{K}{cz\ 1}$ była badaną w maju 1904 drugi raz. Wynik: Między 15 sztukami znaleziono 2 sztuki *chore* = 13·33%. Pierwsze badania przeprowadzono w tej oborze w kwietniu 1901 roku, przy którym znaleziono między 13 sztukami 2 sztuki chore i 1 podejrzaną razem 3 sztuki = 23·08. Redukcja rozmiarów grzłicy wynosi 9·45%.

Obora $\frac{K}{cz\ 3}$ badana w marcu 1904 r. czwarty raz. Wynik: z 38 sztuk uznano za *chore* 2 sztuki = 5·26%, za podejrzane 4 sztuki = 10·52%; razem 6 sztuk = 15·78%.

Obora $\frac{K}{cz\ 4}$ badana w czerwcu 1904 drugi raz. Wynik: z 63 sztuk uznano za *chore* 22 sztuk = 34·92%, za *podejrzaną* 1 sztukę = 1·58%; razem 23 sztuki = 36·50%.

Obora $\frac{K}{cz\ 6}$ badana w czerwcu 1904 drugi raz. Wynik: Między 55 sztukami znaleziono: *chorych* 16 sztuk = 29·09% i 1 sztukę *podejrzaną* = 1·81%; razem 17 sztuk = 30·90%.

Obora $\frac{K}{cz\ 12}$ badana w maju 1904 pierwszy raz. Wynik: z 28 sztuk uznano za *chore* 11 sztuk 39·28%.

Brak dat dotyczących wyników poprzednich badań, w oborach więcej jak raz badanych, nie pozwala mi zrobić zestawień porównawczych z wynikami ostatnimi w celu przedstawienia, o ile akcja tępienia gruźlicy w tych oborach była skuteczną.

VII. Obory bydła ras mieszanych (krzyżowanych).

Do tej grupy zaliczyłem bydło nieokreślonego pochodzenia, które było badane przeważnie nie jako samoistne obory, ale znajdowało się razem z bydłem obór zarodowych jako uzupełnienie ich stanu. Takich obór w roku 1904 było 7 złożonych razem z 2 buhajów, 194 krów, 62 jałówek, 1 buhajka i 5 wołów; ogółem z 264 sztuk.

Z tych uznano za *chore*: 43 krów = 22·16%, 23 jałówek 37·09%, 1 wołu = 20·—%; razem 67 sztuk = 25·37%, za *podejrzane*: 25 krów = 12·80%, 10 jałówek 16·13%, razem 35 sztuk = 13·26%. Za *lekko podejrzane*: 20 krów = 10·31%, 4 jałówki = 6·45% i 1 buhajka = 100·—% - razem 25 sztuk — 9·46%.

Ogółem sztuk chorych i podejrzanych było 127 = 48·10%.

Szczegółowe daty wskazują wyniki osiągnięte w każdej tu zaliczonej oborze podaje cyfrowe ich zestawienie na tablicy VII.

Zestawienie ogólne.

W ciągu roku 1904 zbadano i zaszczepiono w 69 oborach:

buhajów	.	.	77	} = 3.301 sztuk
krów	.	.	1804	
jałówek	.	.	1123	
buhajków	.	.	263	
wołów	.	.	34	

Z tych uznano za:

a) chore:

buhajów	.	.	18 = 23·37%	} = 465 sztuk = 14·08%
krów	.	.	314 = 17·40%	
jałówek	.	.	119 = 10·59%	
buhajków	.	.	12 = 4·56%	
wołów	.	.	2 = 5·88%	

b) podejrzane:

buhajów	.	.	9 = 11·68%	} = 277 sztuk = 8·39%
krów	.	.	207 = 11·47%	
jałówek	.	.	57 = 5·07%	
buhajków	.	.	4 = 1·90%	
wołów	.	.	— = —%	

c) lekko podejrzane:

buhajów	.	.	1 = 1·30%	} = 200 = 6·06%
krów	.	.	134 = 7·42%	
jałówek	.	.	57 = 5·07%	
buhajków	.	.	6 = 2·29%	
wołów	.	.	2 = 5·88%	

Ogółem chorych na gruźlicę lub o tę chorobę podejrzanych było :

buhajów	28 = 36·36%	} = 942 sztuk = 28·53%
krów	655 = 36·38%	
jałówek	233 = 20·71%	
buhajków	22 = 8·74%	
wołów	4 = 11·76%	

Z powyższego zestawienia wynika, że akcja tępienia gruźlicy u bydła rogatego w Galicyi, oparta na metodzie Banga, prowadzona w roku 1904 we większych rozmiarach jak lat poprzednich, nie dopuściła na ogół do większego rozszerzenia się tej choroby, ale w bardzo wielu oborach podtrzymała skutecznie korzyści osiągnięte tą akcją w latach poprzednich. Wreszcie akcja ta przyniosła w roku 1904 kilka obór doszczętnie z gruźlicy oczyszczonych krajowej hodowli w darze.

Czernichów, w czerwcu 1905 r.

Teofil Sochaniewicz, w. r.

Alegat 4. do sprawozdania Wydziału krajowego LW. 83.918/05.

Okólnik

**c. k. Namiestnictwa do wszystkich Panów c. k. Starostów
z dnia 3. lipca 1905 l. 49.800.**

C. k. galicyjskie Towarzystwo gospodarskie we Lwowie żali się ponownie, że ustawa krajowa z 20. lipca 1892 Dz. u. kr. Nr. 51, względnie z dnia 16. lutego 1902, Dz. u. kr. Nr. 26. zawsze jeszcze nie jest dość ściśle przestrzegana, wskutek czego działalność Towarzystwa dla podniesienia chowu bydła w kraju bywa paraliżowaną.

W szczególności podnosi Towarzystwo, że ciągle jeszcze zachodzi wielki brak licencyonowanych buhajów, że kontrola nad nimi ze strony Komisji licencyonujących pozostawia wiele do życzenia, że wreszcie postanowienia §. 16 ustawy nie są z należytą sprężystością stosowane.

Wzywa się przeto tych Panów Starostów, których to dotyczy, aby 1-mo, ile możliwości starali się nakłonić gminy do wykonania obowiązku nałożonego na nie §. 9 powołanej ustawy, t. j. by gminy na zasadzie §. 9 i 10 tej ustawy postarały się o potrzebną ilość licencyonowanych buhajów, oznaczoną przez Komisję licencyonującą. W razie zaniebdania przez gminy tego obowiązku, winien Pan Starosta postąpić ściśle podług przepisów §. 11 powołanej ustawy; dalej 2-o, by c. k. weterynarze powiatowi przy sposobności swych podróży komisyjnych przekonywali się też o stanie i sposobie utrzymania w gminach licencyonowanych buhajów, spostrzeżenia swe udzielali na piśmie Komisjom licencyonującym za pośrednictwem Wydziałów powiatowych, odpisy zaś tych pism przedkładali Panu Staroście.

Rzeczą Pana Starosty będzie też wpływać za pośrednictwem Wydziału powiatowego na tamtejsze Komisje licencyonujące, aby kontrola nad buhajami licencyonowanymi była jak najściślej wykonywana.

W końcu wzywa się Pana Starostę z odwołaniem się do tutejszych okólników z 26. maja 1896 l. 39.885, z 26. października 1897 l. 86.045, z 17. lipca 1900 l. 56744, a z 23. stycznia 1902 l. 129.914 i z 28 czerwca 1902 l. 32.504 do ścisłego przestrzegania, aby wogóle ustawa o licencyonowaniu i utrzymywaniu buhajów gminnych była należycie wykonywana, przeciw wykraczającym zaś z całą surowością stosowano przepisy §. 16 tej ustawy.

W zastępstwie:

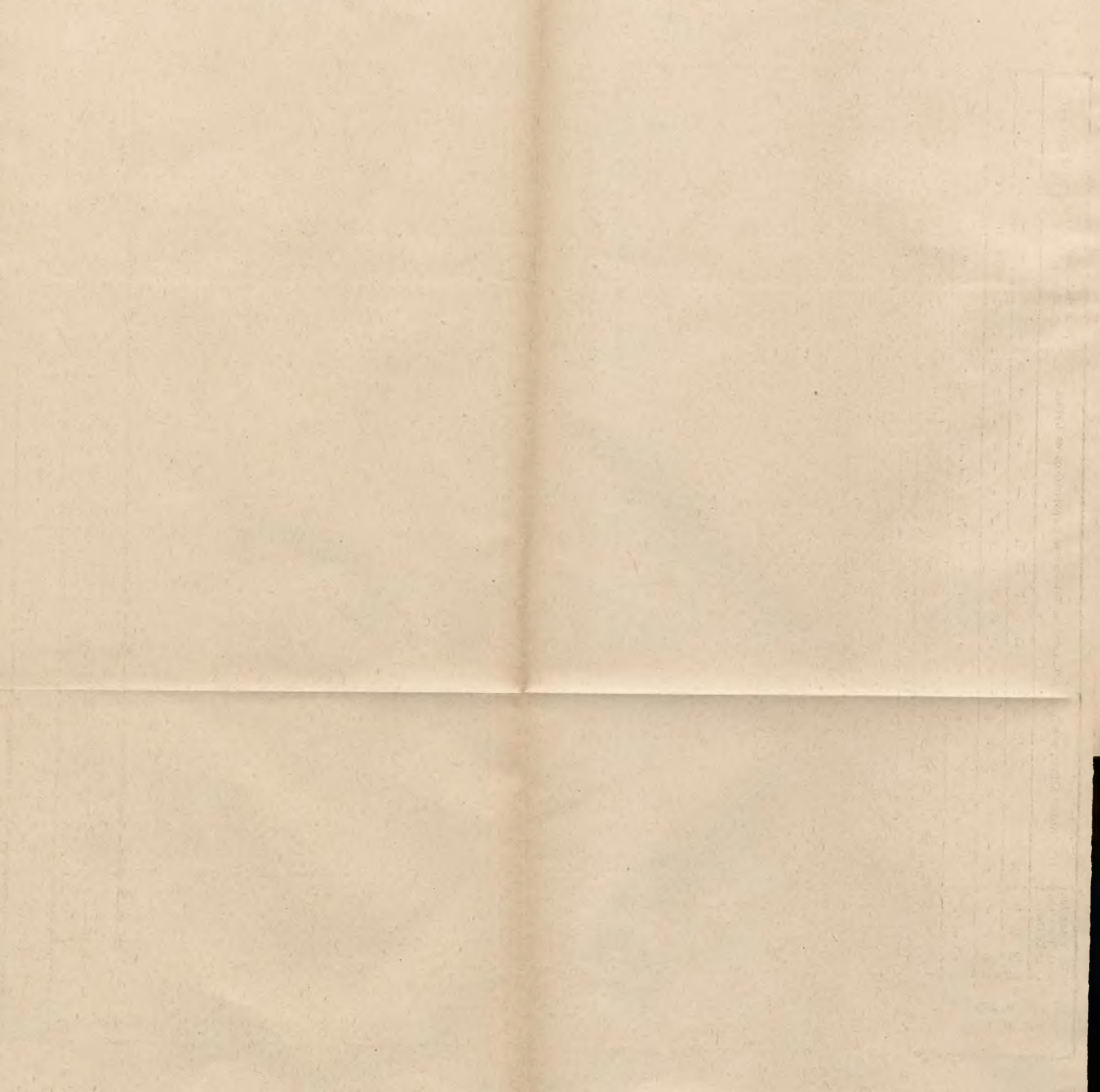
Czeżowski.

I. Obory pełnej krwi Simmenthal badane w roku 1904.

Badał i szczepił	Liczba bieżąca	Znak obory	Czas badania		Stan bydła badanego i szczepionego						Z t y c h u z n a n o z a															Ogółem chorych i poneyrzanych	W procentach				Który raz obora badana?		
			rok	miesiąc	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk	c h o r e						p o d e j r z a n e					l e k k o p o d e j r z a n e											
											buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk	buhaje	krowy	jałówki		buhajki	woły	razem sztuk	chore		podejrzone	lekko podejrzane
Teofil Sochaniewicz krajowy nauczyciel weteryn.	1	D	1904	II	2	74	28	22	—	126	1	20	6	1	—	28	—	6	1	1	—	8	—	—	—	—	—	36	22·22	6·34	—	28·56	4-ty raz
	2	W	"	VIII	8	4	16	—	—	28	2	3	2	—	—	7	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	8	25·—	3·57	—	28·57	1-szy "
	3	D	"	X	1	43	32	24	—	100	—	5	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5·—	—	—	5·—	5-ty "	
	4	H	"	X	1	16	13	5	1	36	—	2	—	—	—	5	—	2	—	1	—	3	—	—	—	—	5	5·55	8·33	—	13·88	5-ty "	
	5	X	"	X	1	15	8	7	—	31	—	5	1	—	—	6	1	1	—	—	—	2	—	—	—	—	8	19·35	6·45	—	25·80	2-gi "	
	6	M	"	XII	1	8	9	5	—	23	1	6	4	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	47·82	—	—	47·82	3-ci "	
August Krüger, weterynarz c. k. galic. Towarzystwa gospod.	7	N	"	II	1	7	3	1	—	12	1	—	—	—	1	—	1	—	1	—	2	—	1	—	—	1	4	8·33	16·66	8·33	33·33	4-ty "	
	8	E	"	III	—	11	4	3	—	18	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2	—	—	2	3	—	5·55	11·11	16·66	4-ty "	
	9	L	"	IV	1	24	11	5	—	41	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2	1	—	3	4	—	2·43	7·31	9·75	3-ci "	
	10	R	"	VI	2	3	5	5	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	6·33	6·33	3-ci "	
	11	F	"	VI	—	—	—	14	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5-ty "	
	12	P	"	XI	1	9	4	7	—	21	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	3	—	3	5	4·76	4·76	14·28	23·80	4-ty "	
	13	N	"	XII	1	6	9	5	—	21	1	—	1	—	—	2	—	1	—	—	—	1	—	2	2	—	4	7	9·52	4·76	19·04	33·33	5-ty "
	14	L	"	XII	—	6	—	6	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	3	—	—	25·—	25·—	—	4-ty "
Dr. Nowak Julian.	15	Z	"	IV	1	83	27	5	—	116	1	53	2	2	—	58	—	2	2	—	4	—	—	—	—	—	62	50·—	3·44	—	53·44	1-szy "	
O g ó ł e m w 15 oborach.					21	329	149	114	1	614	7	95	16	3	—	121	2	16	3	3	—	24	—	14	3	—	17	162	19·70	3·92	2·77	6·39	
					W procentach						33·33	28·87	10·74	2·63	—	19·70	9·52	4·86	2·01	2·63	—	3·92	—	4·25	2·01	—	—	2·77	26·39	W procentach			

II. Obory półkrwi Simmenthal badane w r. 1904.

Badał i szczepił	Liczba bieżąca	Znak obory	Czas badania		Stan bydła badanego i szczepionego						Z t y c h u z n a n o z a															Ogółem chorych i podejrzanym	W procentach				Który raz obora badana			
			rok	miesiąc	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woly	Razem sztuk	c h o r e					podejrzanym					lekko podejrzanym						chore	podejrzanym	lekko podejrzanym	Ogółem				
											buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woly	Razem sztuk	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woly	Razem sztuk	buhaje	krowy	jałówki							buhajki	woly	Razem sztuk
Teofil Sochaniewicz, kraj. nauczyciel weterynar.	1	x ₁	1904	X.	—	30	36	4	1	71	—	4	2	—	—	6	—	1	—	—	—	1	—	2	—	1	—	3	10	8·45	1·40	4·23	14·08	2-gi
	2	h	"	X.	—	18	14	3	1	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5-ty	
	3	x	"	XI.	2	28	22	2	—	54	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2-gi	
	4	d ₁	"	XII.	2	20	29	10	—	51	1	3	2	—	—	6	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	7	9·83	—	1·64	11·47	3-ci
	5	b ₁	"	XII.	1	27	26	7	—	61	—	7	10	4	—	21	1	2	2	—	—	—	5	—	—	—	—	—	26	34·42	8·20	—	42·62	2-gi
August Krüger, weterynarz c. k. galicyjsk. Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie.	6	d ₁	"	I.	1	35	28	9	2	75	1	3	1	—	5	—	12	2	—	—	14	—	5	1	1	—	7	26	6·85	19·17	9·59	35·61	2-gi	
	7	n	"	II.	—	15	11	—	—	26	—	1	1	—	2	—	5	1	—	—	6	—	—	3	—	—	3	11	7·69	23·07	11·53	42·29	2-gi	
	8	z ₁	"	II.	2	101	26	—	—	129	—	7	—	—	7	—	17	—	—	—	17	—	10	1	—	—	11	35	5·42	13·17	8·52	27·13	1-szy	
	9	a ₂	"	II.	3	23	44	14	9	93	2	—	1	—	3	—	1	1	—	—	2	—	1	4	—	—	5	10	3·22	2·15	5·37	10·75	1-szy	
	10	f	"	III.	1	18	17	13	—	49	—	—	1	—	1	1	1	—	—	—	2	—	2	—	—	—	2	5	2·04	4·08	4·08	10·20	4-ty	
	11	s	"	III.	1	30	19	—	—	50	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	1	1	—	2	4	—	4·—	4·—	8·—	2-gi	
	12	h ₁	"	IV.	1	22	6	4	—	33	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	3·—	—	3·—	2-gi	
	13	m ₁	"	IV.	—	9	20	—	—	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2-gi
	14	m	"	IV.	—	35	16	—	—	51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	3	3	—	—	5·88	5·88	3-ci	
	15	b ₂	"	VI.	2	43	26	—	—	71	—	13	7	—	—	20	—	17	2	—	—	19	1	4	—	—	5	44	28·16	26·76	7·01	61·97	1-szy	
	16	c ₂	"	VI.	—	23	26	3	—	52	—	1	—	—	—	1	—	2	—	—	—	2	—	3	5	1	9	11	—	3·84	17·30	21·14	1-szy	
	17	t ₁	"	VII.	1	19	2	—	—	22	—	1	—	—	—	1	—	2	—	—	—	2	—	4	—	—	4	7	4·34	8·69	17·38	30·41	2-gi	
	18	d ₂	"	VII.	1	36	8	2	—	47	—	4	—	—	—	4	—	14	2	—	—	16	—	7	—	—	7	27	8·51	34·04	14·89	57·44	1-szy	
	19	u ₁	"	VIII.	—	31	3	—	—	34	—	3	—	—	—	3	—	5	—	—	—	5	—	3	—	—	3	11	8·82	14·70	8·82	32·55	2-gi	
	20	u ₁	"	VIII.	1	33	17	1	1	53	—	8	—	—	—	8	1	10	—	—	—	11	—	6	—	—	1	7	26	14·54	20·—	12·72	47·27	2-gi
	21	c ₁	"	XI.	—	42	30	2	1	75	—	7	1	—	—	8	—	14	7	—	—	21	—	6	5	—	11	40	10·66	26·66	16·—	53·33	2-gi	
	22	e ₁	"	XI.	1	11	22	1	—	35	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	3	4	2·85	—	8·57	11·42	2-gi	
	23	f ₁	"	XI.	1	28	33	—	—	62	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	2	2	—	—	4	6	1·62	1·61	6·45	9·47	2-gi
	24	n	"	XII.	—	20	10	1	—	31	—	4	4	—	—	8	—	8	—	—	—	8	—	2	1	—	—	3	19	25·80	25·80	9·67	61·27	3-ci
	25	z ₁	"	XII.	2	103	24	1	—	130	1	1	—	—	—	2	1	2	—	—	—	3	—	7	2	—	—	9	14	1·53	2·23	6·92	10·68	2-gi
	26	a ₂	"	XII.	2	21	37	11	12	83	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	1	2	3	—	1·20	2·40	3·60	2-gi
	Dr. Nowak Jul. wet. Tow. roln. w Krakowie	27	e ₂	"	II.	1	5	14	11	—	31	1	5	3	2	11	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	12	35·48	3·22	—	38·70	1-szy
28		f ₂	"	II.	1	13	22	—	—	36	—	4	3	—	7	—	2	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	10	19·44	8·33	—	27·77	1-szy	
29		g ₂	"	IV.	1	21	26	—	—	48	1	14	7	—	22	—	4	1	—	—	5	—	—	—	—	—	—	27	45·83	10·42	—	56·25	1-szy	
Ogółem w 29 oborach					28	860	614	99	27	1.628	8	89	44	6	—	147	5	123	20	—	—	148	1	71	27	3	2	104	399	9·03	9·09	6·39	24·51	—
					W procentach					28.57	10.34	7.16	6.06	—	9.03	17.85	14.30	3.25	—	—	9.09	3.57	8.25	4.39	3.03	7.41	6.39	24.51	W procentach					

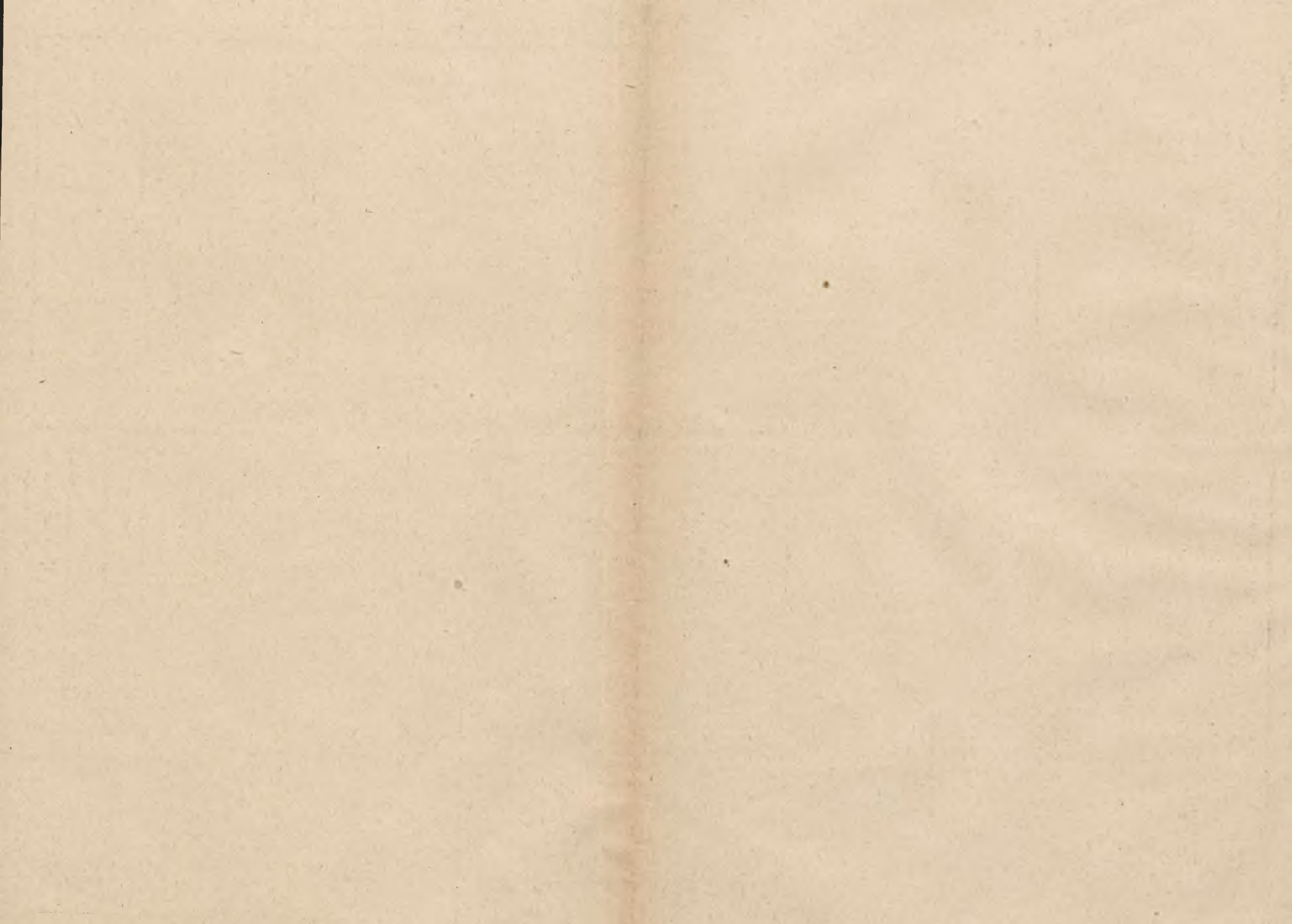

III. Obory pełnej krwi Oldenburg badane w r. 1904.

Badał i szczepił	Liczba bieżąca	Znak obory	Czas badania		Stan bydła badanego i szczepionego						Z t y c h u z n a n o z a :												Ogółem chorych i podejrzanych	W procentach				Który raz obora badana?								
			rok	miesiąc	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk	c h o r e						p o d e j r z a n e							c h o r e	podejrzane	lekko podejrz.	Ogółem									
											buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk							buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk		
Teofil Sochniewicz	1	O ₄	1904	V.	2	10	1	4	—	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 raz			
	2	—	"	V.	12	—	11	—	—	23	1	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	8·69	—	—	8·69	1 raz			
	3	O ₁	"	XI.	2	9	15	—	—	26	—	1	2	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	11·54	—	—	11·54	5 raz	
Ogółem w 3 oborach					16	19	27	4	—	66	1	1	3	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	7·57	—	—	7·57	
					W procentach						6·25	3·26	11·11	—	—	7·57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

VI. Obory półkrwi Oldenburg badane w r. 1904.

Badał i szczepił	Liczba bieżąca	Znak obory	Czas badania		Stan bydła badanego i szczepionego						Z t y c h u z n a n o z a :												Ogółem chorych i podejrzanych	W procentach				Który raz obora bad.							
			rok	miesiąc	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk	c h o r e						p o d e j r z a n e							c h o r e	podejrzane	lekko podejrz.	Ogółem								
											buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk							buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk	
Teofil Sochniewicz	1	O ₄	1904	V.	—	24	13	7	—	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 raz	
	2	O ₁	"	XI.	—	28	22	10	—	60	—	1	2	—	—	3	—	1	3	—	—	4	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	5 raz	
August Krüger	3	O ₁₆	"	IX.	1	49	11	2	1	64	—	12	—	—	1	13	1	20	1	—	—	22	—	20	—	1	—	12	46	20·31	34·37	17·18	71·86	1 raz	
	4	O ₁₇	"	IX.	2	5	72	—	—	79	1	—	10	—	—	11	—	2	13	—	—	15	—	—	20	—	—	46	13·92	18·98	25·31	58·21	1 raz		
	5	O ₁₄	"	IX.	1	57	6	2	—	66	—	12	—	—	—	12	—	8	1	1	—	10	—	14	—	1	15	37	18·18	15·15	22·72	56·02	2 raz		
	6	O ₁₆	"	X.	1	23	12	—	—	36	—	1	—	—	—	1	—	3	—	—	—	3	—	2	—	—	2	6	2·77	8·33	5·55	16·65	2 raz		
	7	O ₁₅	"	X.	—	17	18	—	—	35	—	1	—	—	—	1	—	3	1	—	—	4	—	3	—	—	3	8	2·85	11·42	8·57	22·84	1 raz		
Dr Nowak	8	O ₁₈	"	V.	1	36	11	—	—	48	1	20	6	—	—	27	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	30	56·25	6·25	—	62·50	1 raz		
Ogółem w 8 oborach					6	239	165	21	1	432	2	47	18	—	1	68	1	40	19	1	—	61	—	29	23	2	—	54	183	15·74	14·12	12·50	42·36		
					W procentach						33·33	19·66	10·90	—	100·	15·74	16·66	16·73	11·51	4·76	—	14·12	—	12·13	13·93	9·52	—	12·50	42·36	—	—	—	—	—	—

V. Obory bydła fryzyjskiego badane 1904 r.

Badał i szczepił	Liczba bieżąca	Znak obory	Czas badania		Stan bydła badanego i szczepionego						Z t y c h u z n a n o z a												Ogółem chorych i podejrzanych	W procentach				Który raz obora badana?					
			rok	miesiąc	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk	c h o r e						p o d e j r z a n e							l e k k o p o d e j r z a n e									
											buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk		buhaje	krowy	jałówki	buhajki		woły	razem sztuk			
Dr. Julian Nowak	1	Fr. ₁	1904	III.	1	42	9	6	—	58	—	2	—	—	—	2	1	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	4	3·45	3·45	—	6·90	4-ty raz
	2	Fr. ₂	1904	III.	—	—	35	5	—	40	—	—	1	1	—	2	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	3	5·—	2·50	—	7·50	4-ty raz
O g ó ł e m w dwóch oborach					1	42	44	11	—	98	—	2	1	1	—	4	1	—	2	—	—	3	—	—	—	—	—	7	4·08	3·06	—	7·14	
					W procentach →						—	4·27	2·27	9·09	—	4·08	100·—	—	4·54	—	—	3·06	—	—	—	—	—	—	7·14	W procentach			

VI. Obory bydła czerwonego polskiego (krajowego).

Badał i szczepił	Liczba bieżąca	Znak obory	Czas badania		Stan bydła badanego i szczepionego						Z t y c h u z n a n o z a												Ogółem chorych i podejrzanych	W procentach				Który raz obora badana?					
			rok	miesiąc	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk	c h o r e						p o d e j r z a n e							l e k k o p o d e j r z a n e									
											buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk		buhaje	krowy	jałówki	buhajki		woły	razem sztuk			
Socha-niewicz	1	K ₁	1904	V	1	5	6	—	—	15	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	13·33	—	—	13·33	2-gi raz	
Dr. J. Nowak	2	K ₂	"	III	1	26	7	4	—	38	—	1	—	1	—	2	—	3	1	—	—	4	—	—	—	—	6	5·26	10·52	—	15·78	4-ty "	
	3	K ₃	"	VI	—	36	27	—	—	63	—	18	4	—	—	22	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	23	34·92	1·58	—	36·50	2-gi "	
	4	K ₄	"	VI	1	45	9	—	—	55	—	12	4	—	—	16	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	17	29·09	1·81	—	30·90	2-gi "	
	5	K ₅	"	V	—	6	13	9	—	28	—	4	6	1	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	39·28	—	—	39·28	1-szy "	
O g ó ł e m w 5 oborach.					3	121	62	13	—	199	—	37	14	2	—	53	—	3	3	—	—	6	—	—	—	—	—	59	26·63	3·01	—	29·64	
					W procentach →						—	30·57	22·58	15·38	—	26·63	—	2·48	4·84	—	—	3·01	—	—	—	—	—	—	—	29·64	W procentach		

VII. Obory bydła ras mieszanych (krzyżowanych).

Badal i szepcił	Liczba bieżąca	Znak obory	Czas badania		Stan bydła badanego i szczepionego						Z t y c h u z n a n o z a :															Ogółem chorych i podejrzanych	W procentach				Który raz obora badana			
			rok	miesiąc	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk	c h o r e						p o d e j r z a n e					lekk o p o d e j r z a n e												
											buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem sztuk	buhaje	krowy	jałówki		buhajki	woły	razem sztuk	chore		podejrzane	lekk o p o d e j r z a n e	Ogółem
Teofil Socha-niewicz	1	M ₂₄	1904	X	—	10	—	—	5	15	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	6·66	6·66	—	13·33	1-szy raz	
	2	M ₁₁	"	X	—	14	8	—	—	22	—	1	—	—	—	1	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	3	4·54	9·09	—	13·63	3-ci "	
August Krüger	3	M ₂₅	"	I	—	68	53	1	—	122	—	23	23	—	—	46	—	10	7	—	—	17	—	8	4	1	—	13	76	37·70	13·93	10·65	62·29	1-szy "
	4	M ₁₉	"	III	—	5	1	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	1	2	—	16·66	16·66	33·32	2-gi "	
	5	M ₂₆	"	VIII	—	24	—	—	—	24	—	7	—	—	—	7	—	4	—	—	—	4	—	3	—	—	3	14	29·16	16·—	12·50	57·76	1-szy "	
	6	M ₂₂	"	IX	2	47	—	—	—	49	—	5	—	—	—	5	—	8	—	—	—	8	—	8	—	—	8	21	10·20	16·32	16·32	42·84	2-gi "	
Julian Nowak	7	M ₂₇	"	V	—	26	—	—	—	26	—	7	—	—	—	7	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	9	26·92	7·69	—	34·61	1-szy "	
Ogółem w 7 oborach					2	194	62	1	5	264	—	43	23	—	1	67	—	25	10	—	—	35	—	20	4	1	—	25	127	25·37	13·26	9·46	48·10	
					W procentach →					—	22·16	37·09	—	20·—	25·37	—	12·80	16·13	—	—	13·26	—	10·31	6·45	100·—	—	9·46	48·10	W procentach					

VIII. Zestawienie ogólne wyników badania w roku 1904.

Grupa	Rasa	Stan bydła badanego i szczepionego						Z t y c h u z n a n o z a																		Ogółem chorych i podejrzanych	W procentach				Ilorotnie badano
								c h o r e						p o d e j r z a n e						l e k k o p o d e j r z a n e							chore	podejrzane	lekko podej- rzane	Ogółem	
		buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	Razem sztuk	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	Razem sztuk	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	Razem sztuk	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	Razem sztuk						
I.	15 obór pełnej krwi Simmen- thal	21	329	149	114	1	614	7	95	16	3	—	121	2	16	3	3	—	24	—	14	3	—	—	17	162	19·70	3·92	2·77	26·39	5 razy 4 ob. 4 " 4 " 3 " 4 " 2 " 1 " 1 " 2 "
II.	29 obór pół krwi Simmen- thal	28	860	614	99	27	1.628	8	89	44	6	—	147	5	123	20	—	—	148	1	71	27	3	2	104	399	9·03	9·09	6·39	24·51	5 razy 1 ob. 4 " 1 " 3 " 3 " 2 " 15 " 1 " 9 "
III.	3 obory pełnej krwi Oldenburg	6	19	27	4	—	66	1	1	3	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	7·57	—	—	7·57	5 razy 2 ob. 1 " 1 "
IV.	8 obór pół krwi Oldenburg	6	239	165	21	1	432	2	47	18	—	1	68	1	40	19	1	—	61	—	29	23	2	—	54	183	15·74	14·12	12·50	42·36	5 razy 2 ob. 2 " 2 " 1 " 4 "
V.	2 obory bydła fryzyjskiego	1	42	44	11	—	98	—	2	1	1	—	4	1	—	2	—	—	3	—	—	—	—	—	—	7	4·08	3·06	—	7·14	4 razy 2 ob.
VI.	5 obór bydła czerwonego pol- skiego (krajow- wego)	3	121	62	13	—	199	—	37	14	2	—	53	—	3	3	—	—	6	—	—	—	—	—	—	59	26·63	3·01	—	29·64	4 razy 1 ob. 2 " 3 " 1 " 1 "
VII.	7 obór bydła ras mieszanych (krzyżowanych)	2	194	62	1	5	264	—	43	23	—	1	67	—	25	10	—	—	35	—	20	4	1	—	25	127	25·37	13·26	9·46	48·10	3 razy 1 ob. 2 " 2 " 1 " 4 "
Ogółem w 69 oborach		77	1.804	1.123	263	34	3.301	18	314	119	12	2	465	9	207	57	4	—	277	1	134	57	6	2	200	942	14·08	8·39	6·06	28·55	
		W procentach →						23·37	17·40	10·59	4·56	5·88	14·08	11·68	11·47	5·07	1·90	—	8·39	1·30	7·42	5·07	2·29	5·88	6·06	28·53	W procentach				

101